

Τα δικαιώματα των παιδιών – μέσα από τα μάτια τους

Justitie
Spravedlnost
Πравосъдие
Justicia Δικαιοσύνη Giustizia
Justice **Gustizzja**
Pravosodje Oigusküsimused
Justiz Oikeusasiat Tieslietas Igazság
Rättsliga frågor Teisingumas **Justiça**
Justice **Spravedlivost** Sprawiedliwość
Retlige anliggender Justīte

Η έρευνα διεξήχθη μετά από αίτημα της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και τον συντονισμό της ανέλαβε η Γενική Διεύθυνση Επικοινωνίας.

Το παρόν έγγραφο δεν αντιπροσωπεύει την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι ερμηνείες και οι γνώμες που περιλαμβάνει δεσμεύουν μόνο τους συντάκτες τους

Η Άμεση Ευρώπη είναι μια υπηρεσία που σας βοηθά να βρείτε
απαντήσεις στα ερωτήματά σας για την Ευρωπαϊκή Ένωση
Αριθμός δωρεάν τηλεφωνικής κλήσης (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Ορισμένες εταιρείες κινητής τηλεφωνίας δεν επιτρέπουν την πρόσβαση στους αριθμούς 00 800 ή μπορεί να χρεώνουν την κλήση.

Περισσότερες πληροφορίες για την Ευρωπαϊκή Ένωση παρέχονται από το διαδίκτυο (<http://europa.eu>).

Δελτίο καταλογογράφησης υπάρχει στο τέλος του τεύχους.

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2011

ISBN 978-92-79-19036-0

doi:10.2758/58731

© Ευρωπαϊκή Ένωση, 2011

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με αναφορά της πηγής.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
1. Περίληψη	4
1.1 Τι σημαίνει να είσαι παιδί στην Ευρώπη του σήμερα	4
1.2 Ορισμός των δικαιωμάτων των παιδιών.....	5
1.3 Προστατεύοντας τα δικαιώματα των παιδιών.....	5
2. Στόχοι και μεθοδολογία.....	7
2.1 Ιστορικό και στόχοι	7
2.2 Σχεδιασμός της έρευνας.....	7
3. Τα παιδιά το 2010.....	8
3.1 Πλεονεκτήματα του να είσαι παιδί σήμερα.....	8
3.2 Μειονεκτήματα του να είσαι παιδί σήμερα	9
3.3 Παράγοντες που ασκούν επιρροή στα παιδιά	10
3.4 Να ακούγεται η φωνή των παιδιών.....	11
4. Δικαιώματα των 4. Δικαιώματα των παιδιών.....	11
4.1 Η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων	12
4.2 Ειδικά δικαιώματα των παιδιών	13
5. Βοήθεια και υποστήριξη.....	14
5.1 Υπάρχουσες πηγές υποστήριξης.....	14
5.2 Άλλες πηγές υποστήριξης.....	16
5.3 Προτιμώμενες πηγές υποστήριξης.....	17
5.3.1 Υποστήριξη πρωτοβουλιών για τους νέους.....	17
5.3.2 Αλλαγή νοοτροπίας και παροχή πληροφοριών	18
5.3.3 Συμμετοχή των νέων στη λήψη αποφάσεων.....	19
5.3.4 Συγκεκριμένα αναπτυξιακά προγράμματα.....	19
5.3.5 Τήρηση και εφαρμογή του νόμου.....	20
5.4 Βασικές προτεραιότητες	20
5.5 Προτεινόμενη υποστήριξη για τις ευάλωτες ομάδες	20
5.5.1 Παιδιά που έχουν υποστεί σωματική βία και σεξουαλική κακοποίηση.....	21
5.5.2 Παιδιά που έχουν υποστεί παρενόχληση.....	23
5.5.3 Παιδιά που ζουν στη φτώχεια	23
5.5.4 Παιδιά που ζουν σε ιδρύματα	24
5.5.5 Άστεγα παιδιά, παιδιά που ζουν στους δρόμους και παιδιά χωρίς επίσημο καθεστώς.....	25
5.5.6 Παιδιά με ειδικές ανάγκες.....	25
5.5.7 Παιδιά που προέρχονται από μειονοτικές εθνοτικές ομάδες και οικογένειες μεταναστών.....	26
5.5.8 Παιδιά που προέρχονται από τις κοινότητες Ρομά, Σίντι και Πλανόβιων	27
Παράρτημα – οδηγός συζήτησης	30
Οδηγός συζήτησης της ομάδας εστίασης.....	31

© fotolia

Εισαγωγή

Τα παιδιά έχουν πολύ καλές ιδέες. Σκέφτονται πράγματα που δεν μπορούν να τα σκεφτούν οι μεγάλοι. Και πάνω απ'όλα, ο απόλυτος σεβασμός των ύψιστων συμφερόντων του παιδιού, που αποτελεί καθοριστικό στοιχείο στην προστασία των δικαιωμάτων του, απαιτεί να δίνονται στα παιδιά ευκαιρίες να εκφράζουν τις απόψεις τους πάνω σε θέματα που τα αφορούν.

Η Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης της Επιτροπής ζήτησε τη γνώμη των παιδιών, αγοριών και κοριτσιών και από τα 27 κράτη μέλη, πάνω στο θέμα των δικαιωμάτων του παιδιού. Νεαρά άτομα από διαφορετικά περιβάλλοντα συζήτησαν πάνω στο ερώτημα του τί σημαίνει να είναι κανείς παιδί σήμερα, στο έτος 2010. Μίλησαν για τα εμπόδια που συναντάνε κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους και για τις ενέργειες που θα ήθελαν να δουν να γίνονται από τους μεγάλους.

Τον Φεβρουάριο 2011, η Επιτροπή θέσπισε το "Θεματολόγιο της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού". Κατά την εκπόνηση αυτού του εγγράφου, η Επιτροπή άντλησε ιδέες από τη διαβούλευση που είχε με τα παιδιά, τα αποτελέσματα της οποίας εκτίθενται στην παρούσα έκδοση.

Τα παιδιά εξήγησαν με τα δικά τους λόγια ότι θέλουν από τους μεγάλους να έχουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη σε αυτά, να σέβονται τις απόψεις τους και να τους επιτρέπουν να συμμετέχουν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Τα παιδιά θέλουν να συμμετέχουν ενεργά όταν λαμβάνονται αποφάσεις που τα αφορούν και να νιώθουν πως οι απόψεις τους εισακούγονται.

1. Περίληψη

Τον Φεβρουάριο του 2010 η TNS Qual+ διεξήγαγε ποιοτική έρευνα του ευρωβαρομέτρου για λογαριασμό της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μεταξύ νέων και στα 27 κράτη μέλη της ΕΕ. Η μελέτη αποτελείται από 170 ομάδες εστίασης και εξέτασε το θέμα των δικαιωμάτων των παιδιών. Οι ερωτηθέντες, οι οποίοι ήταν όλοι μεταξύ 15 και 17 ετών και είχαν διαφορετικό κοινωνικό-οικονομικό και εθνικό υπόβαθρο – συμπεριλαμβανομένων παιδιών Ρομά, Σίντι και Πλανόδιων, καθώς και παιδιών με ειδικές ανάγκες - συζήτησαν τα ζητήματα που θεωρούν πιο σημαντικά όσον αφορά τα δικαιώματά τους και τα δικαιώματα των παιδιών γενικότερα, καθώς και τα διάφορα εμπόδια που συναντούν κατά την άσκηση αυτών των δικαιωμάτων. Στη συνέχεια η συζήτηση επεκτάθηκε στη διερεύνηση των λύσεων που εκείνα θεωρούσαν ότι θα συνέβαλλαν στο να ξεπεραστούν αυτά τα εμπόδια και στις αναλυτικές προτάσεις των ερωτηθέντων σχετικά με το τι θα μπορούσε να πράξει ο «κόσμος των ενηλίκων» προκειμένου να προστατέψει καλύτερα και να προασπίσει τα δικαιώματα των παιδιών.

1.1 ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Οι ερωτηθέντες, ως οι νέοι της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μιλούν **θετικά** και σχεδόν στον ίδιο βαθμό για:

- τη σχετική ελευθερία που απολαμβάνουν όσον αφορά την ανάληψη ευθυνών και την άσκηση πίεσης
- τη δυνατότητα που έχουν για διασκέδαση
- την υποστήριξη που τους παρέχεται
- τις ευκαιρίες που έχουν
- τον θετικό ρόλο που παίζει στη ζωή τους η τεχνολογία

Οι τομείς της ζωής τους, τους οποίους θεωρούν **λιγότερο ικανοποιητικούς** περιλαμβάνουν:

- την έλλειψη εμπιστοσύνης που δείχνουν οι ενήλικες προς το πρόσωπό τους
- την πίεση που δέχονται προκειμένου να επιτύχουν
- την σωματική και ενίοτε ψυχολογική παρενόχληση
- την περιορισμένη ελευθερία λήψης αποφάσεων για την ίδια τη ζωή τους
- τον κίνδυνο εθισμού καθώς και τις απειλές κατά της ψυχικής και της σωματικής τους ακεραιότητας
- τη βιασύνη να μεγαλώσουν
- την έλλειψη δυνατοτήτων αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου τους

Οι νέοι θεωρούν ότι οι γονείς, η οικογένεια, οι φίλοι και οι προπονητές επηρεάζουν θετικά τη ζωή τους σε μεγάλο βαθμό. Είναι περισσότερο διστακτικοί όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς και τον «νόμο», συμπεριλαμβανομένης της αστυνομίας, και θεωρούν ότι τα μέσα ενημέρωσης ασκούν τόσο θετική όσο και αρνητική επίδραση.

1.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Λίγοι νέοι ασχολούνται με το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και δεν τα συνδέουν αυτομάτως με τις δικές τους συνθήκες διαβίωσης ή με αυτές όσων γνωρίζουν. Ασχολούνται ακόμα λιγότερο με τα δικαιώματα που αφορούν αποκλειστικά τα παιδιά παρόλο που πιστεύουν ότι τα περισσότερα ανθρωπίνια δικαιώματα τα αφορούν. Ωστόσο, πιστεύεται ότι τα παιδιά θα πρέπει να έχουν **«δικαίωμα στην εκπαίδευση»**.

Πέραν της εκπαίδευσης, το δικαίωμα το οποίο πιστεύεται ότι είναι το πιο σημαντικό για τα παιδιά είναι το **«δικαίωμα να είσαι παιδί»**, η ελευθερία που απολαμβάνουν όσον αφορά την ανάληψη ευθυνών και η δυνατότητα να παίξουν, να μεγαλώσουν και να αναπτυχθούν. Μεταξύ των άλλων βασικών ελευθεριών που επεσήμαναν οι ερωτηθέντες περιλαμβάνονται η ελευθερία του λόγου, η πρόσβαση σε στέγαση και τροφή, η πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, το δικαίωμα οικογενειακής ζωής και σεβασμού, καθώς και την προστασία απέναντι στην παρενόχληση.

Πολλά παιδιά αναφέρθηκαν στο **«δικαίωμα συμμετοχής»** με μερικά από αυτά να επιθυμούν να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων όσον αφορά ζητήματα που τα αφορούν άμεσα, είτε πρόκειται για θέματα που σχετίζονται με τις εκπαιδευτικές τους επιλογές είτε για το δικαίωμα ψήφου. Αυτή η επιθυμία εκφράστηκε επανειλημμένα αναφορικά με τομείς της ζωής τους όπου υπάρχουν προσδοκίες και απαιτήσεις σχετικά με τις επιτυχίες και την υλοποίηση στόχων (σχολείο, συμπληρωματική εκπαίδευση και εργασία). Η συγκεκριμένη επιθυμία εκφράζεται από παιδιά που προέρχονται από οικογένειες με χωρισμένους ή σε διάσταση γονείς. Τα παιδιά επιθυμούν να συμμετέχουν ενεργά στη λήψη των αποφάσεων που τα αφορούν και να νιώθουν ότι οι απόψεις τους γίνονται σεβαστές.

1.3 ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΣ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Στο πλαίσιο της έρευνας έγινε σαφής διάκριση μεταξύ της πλειονότητας των παιδιών που έλαβαν μέρος σε αυτήν τη μελέτη, και τα οποία δεν θεωρείται ότι ανήκουν στην κατηγορία των παιδιών εκείνων όπου υπάρχει υψηλός κίνδυνος παραβίασης των δικαιωμάτων τους, και τις διάφορες ειδικές ομάδες παιδιών, τις οποίες οι ερωτηθέντες θεωρούν πιο «ευάλωτες». Μεταξύ των ομάδων παιδιών που θεωρούνται ιδιαίτερα ευάλωτες συγκαταλέγονται όσα είναι ευάλωτα στη βία και την εκμετάλλευση, τα θύματα παρενόχλησης, όσα είναι πολύ φτωχά, τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα, τα άστεγα παιδιά, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, όσα προέρχονται από μειονοτικές εθνοτικές ομάδες, όπως τα παιδιά Ρομά, Σίντι και τα Πλανόβια.

Όσον αφορά το τι μπορεί να γίνει για την καλύτερη διασφάλιση και προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, οι ερωτηθέντες έλαβαν υπόψη τόσο τις δικές τους συνθήκες διαβίωσης καθώς και εκείνες των διαφορετικών ομάδων ευάλωτων παιδιών.

Οι νέοι ευρωπαίοι πολίτες πιστεύουν ότι τη μεγαλύτερη ευθύνη για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών φέρουν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί όσον αφορά τα παιδιά σε ατομικό επίπεδο, και «το Κράτος»¹ όσον αφορά τα παιδιά σε ευρύτερο επίπεδο αλλά και πιο συγκεκριμένα τα ευάλωτα και τα λιγότερο ευνοημένα.

Οι ερωτηθέντες θα επιθυμούσαν από τους ενήλικες που βρίσκονται σε στενή επαφή με παιδιά να τα ακούν πιο προσεκτικά και να αναζητούν προειδοποιητικά σημάδια όσον αφορά απειλές για τα δικαιώματά τους. Επίσης θα ήθελαν να γίνουν περισσότερες ενέργειες μέσω της χρήσης της τεχνολογίας και του διαδικτύου προκειμένου τα παιδιά να συμμετέχουν σε αυτά τα ζητήματα και να ενημερώνονται όσον αφορά τους κινδύνους.

Συγκεκριμένα, υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά θα ήθελαν να δουν τον «κόσμο των ενηλίκων» να διασφαλίζει και να προστατεύει καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών.

■ Επιθυμούν από τους ενήλικες να δείχνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα παιδιά και να τους επιτρέπουν να συμμετέχουν περισσότερο στη λήψη αποφάσεων

Θα ήθελαν οι γονείς να επιτρέπουν στα παιδιά να συμμετέχουν περισσότερο στη λήψη αποφάσεων και στα ζητήματα που τα αφορούν άμεσα, όπως επιλογές που σχετίζονται με την εκπαίδευσή τους, το πού θα μένουν σε περίπτωση που οι γονείς είναι σε διάσταση και να τους εμπιστεύονται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με τη χρήση ναρκωτικών και την κατανάλωση αλκοόλ.

Προκειμένου να διασφαλίσουν τα δικαιώματά τους στο σχολείο, θα ήθελαν από τους εκπαιδευτικούς να είναι καλύτερα εκπαιδευμένοι ώστε να τα ακούν περισσότερο, να είναι σε εγρήγορση για να αντιληφθούν οποιοδήποτε σημάδι παραβίασης των δικαιωμάτων τους και να τα λαμβάνουν πιο σοβαρά υπόψη τους ιδιαίτερα όταν αναφέρουν περιστατικά παρενόχλησης.

Όσον αφορά τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικών, θα ήθελαν να δουν ότι γίνονται αυξημένες προσπάθειες προκειμένου να βελτιωθεί η εικόνα που έχει για τους νέους το ευρύ κοινό, να υπάρξουν θετικές επενδύσεις όσον αφορά την ψυχαγωγία των παιδιών και τις μελλοντικές εργασιακές ευκαιρίες και αυξημένη εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας.

Επιθυμούν από το κράτος (σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο) να ενθαρρύνει τη διοργάνωση περισσότερων fora προκειμένου να μπορεί να εισακούγεται η φωνή των παιδιών, είτε μειώνοντας το

1 Ο όρος «το κράτος» στην προκειμένη περίπτωση υποδηλώνει τους υπεύθυνους χάραξης και υλοποίησης πολιτικών σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ή ακόμα και ευρωπαϊκό επίπεδο και χρησιμοποιείται με την ευρύτερη έννοια του όρου όπως αυτός γίνεται αντιληπτός από τα παιδιά.

όριο ηλικίας για την άσκηση του δικαιώματος ψήφου, και διορίζοντας διαμεσολαβητές ή εκπροσώπους² είτε μέσω άλλων μορφών απόκτησης πολιτικής χειραφέτησης. Επιθυμούν να ζητείται η γνώμη των παιδιών και να βλέπουν ότι αυτή λαμβάνεται υπόψη.

Θα επιθυμούσαν την ισχυρότερη προώθηση θετικής τοποθέτησης όσον αφορά τις ανάγκες των παιδιών που προέρχονται από μειονοτικές ομάδες και περισσότερες εκπαιδευτικές και άλλες δυνατότητες που στοχεύουν στην ενθάρρυνση αυτών των παιδιών προκειμένου να ενσωματωθούν πλήρως στην κυρίαρχη κουλτούρα και την κοινωνία.

■ **Επιθυμούν από τους ενήλικες να σέβονται την ελευθερία των παιδιών να είναι παιδιά**

Θα επιθυμούσαν ο «κόσμος των ενηλίκων» να χρηματοδοτούσε τη δημιουργία περισσότερων χώρων και κέντρων παιχνιδιού όπου τα παιδιά γενικότερα, και ειδικότερα όσα από αυτά είναι ευάλωτα, θα έχουν τη δυνατότητα να αθληθούν, να παίξουν ή να βρουν καταφύγιο.

Θα ήθελα να διασφαλίσουν ότι τα παιδιά δεν θα δέχονται ισχυρές πιέσεις προκειμένου να έχουν καλύτερη επίδοση στο σχολείο και να συμμετέχουν σε εξωσχολικές δραστηριότητες εις βάρος του πραγματικού «ελεύθερου» χρόνου.

■ **Επιθυμούν μεγαλύτερη επικοινωνία όσον αφορά τα δικαιώματα των παιδιών**

Επιθυμούν στο πλαίσιο της οικογένειας και του σχολείου, τα παιδιά να έχουν το θάρρος να μιλήσουν σε περίπτωση που νιώσουν ότι τα δικαιώματά τους καταπατούνται. Είναι σημαντικό να προωθηθεί ο διάλογος. Πρέπει να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά ενεργούν νόμιμα εκφράζοντας τις ανησυχίες τους.

Επιθυμούν να έχουν μεγαλύτερη πληροφόρηση, όπως για παράδειγμα συζητήσεις σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών στο σχολείο και πληροφορίες σχετικά με το πού μπορούν να απευθυνθούν για να ζητήσουν βοήθεια. Και τα δύο μπορούν να επιτευχθούν μέσω της χρήσης διαδραστικών τεχνολογιών με τις οποίες τα παιδιά είναι οικεία, όπως για παράδειγμα η δημιουργία ιστότοπου που θα απευθύνεται σε αυτά και οποίος θα σχετίζεται με την παρενόχληση. Είναι γνώστες του φαινομένου της παρενόχλησης στον κυβερνοχώρο, και ως ένα βαθμό, των προφυλάξεων που πρέπει να λαμβάνουν όταν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο/τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Θα επικροτούσαν προσπάθειες για την μεγαλύτερη προώθηση των ήδη υπάρχουσών τηλεφωνικών γραμμών υποστήριξης που απευθύνονται σε παιδιά ή των διαμεσολαβητών. Θα επικροτούσαν την εκπόνηση εκστρατειών πληροφόρησης των γονέων σχετικά με τις επιπτώσεις που μπορεί να έχει η αμελής συμπεριφορά που οφείλεται σε κατανάλωση αλκοόλ και χρήση ναρκωτικών.

■ **Επιθυμούν να υπάρχει μεγαλύτερη υποστήριξη όπου αυτή είναι απαραίτητη**

Θεωρούν ότι η κατάσταση των πιο ευάλωτων παιδιών θα πρέπει να παρακολουθείται καλύτερα (είτε πρόκειται για το σπίτι, το σχολείο ή οπουδήποτε αλλού) και να παρέχεται έντονη υποστήριξη μέσω των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας όπου αυτό είναι απαραίτητο. Επιζητούν να παρέχεται μεγαλύτερη ψυχολογική υποστήριξη στα παιδιά που το έχουν ανάγκη στο σχολείο και ιδιαίτερα να υπάρχουν ομάδες στήριξης και θεραπείας για τα παιδιά που έχουν υπάρξει θύματα εκφοβισμού.

Οι γονείς θα πρέπει να συνειδητοποιήσουν πόσο σημαντικό είναι να περνάνε χρόνο με τα παιδιά τους.

² Με τον όρο «εκπρόσωποι» εννοούμε το άτομο ή τα άτομα που αναλαμβάνουν τα παιδιά, δρουν ως εκπρόσωποί τους και υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους.

2. Στόχοι και μεθοδολογία

2.1 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η παρούσα ποιοτική μελέτη του ευρωβαρομέτρου σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών ζητήθηκε από τη Γενική Διεύθυνση Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι γενικοί στόχοι της μελέτης ήταν:

- η κατανόηση των ζητημάτων που τα παιδιά θεωρούν ως πιο σημαντικά από την άποψη των δικαιωμάτων τους
- η κατανόηση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους
- η απόκτηση εικόνας όσον αφορά την άποψη των παιδιών σχετικά με τις πιθανές λύσεις για την αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων

Αυτή η ποιοτική μελέτη έπεται δύο άλλων ποιοτικών ερευνών του ευρωβαρομέτρου που πραγματοποιήθηκαν τα προηγούμενα δύο έτη με στόχο τον προσδιορισμό του βαθμού ενημέρωσης των παιδιών σχετικά με τα δικαιώματά τους και την κατανόηση των σημαντικών ζητημάτων που αντιμετωπίζουν σε σχέση με τα δικαιώματά τους³.

2.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δημιουργήθηκαν 170 ομάδες συζητήσεων σε όλη την Ευρώπη με τη συμμετοχή 1.445 παιδιών. Σε κάθε κράτος μέλος το δείγμα ήταν ευρέως αντιπροσωπευτικό των αγοριών και των κοριτσιών ηλικίας μεταξύ 15 έως 17 ετών, τα οποία προέρχονται από αστικές περιοχές και από την ύπαιθρο, ανήκαν τόσο σε χαμηλότερες όσο και σε υψηλότερες οικονομικές ομάδες και είχαν διαφορετικό εθνοτικό υπόβαθρο. Στους ερωτηθέντες μας περιλαμβάνονταν και 51 παιδιά με κάποιο είδους ειδικές σωματικές ανάγκες. Η επιτόπια έρευνα διεξήχθη την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου και Μαρτίου 2010 και αποτελείται από έξι ομάδες εστίασης

σε 23 κράτη μέλη και οκτώ ομάδες στα υπόλοιπα τέσσερα (Ρουμανία, Ουγγαρία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο), συμπεριλαμβανομένων δύο – μίας ομάδας κοριτσιών και μίας αγοριών – με παιδιά προερχόμενα από κοινότητες Ρομά, Σίντι ή Πλανόβιων⁴.

Η ΓΔ Δικαιοσύνης παρείχε λεπτομερή ενημέρωση όσον αφορά το ιστορικό στους συντονιστές και ενέκρινε τον οδηγό συζήτησης (ο οποίος περιλαμβάνεται στο παράρτημα αυτής της έκθεσης). Η ταυτότητα του χορηγού του έργου δεν αποκαλύφθηκε στους συμμετέχοντες παρά μόνο μετά την ολοκλήρωση των εργασιών των ομάδων εστίασης.

Ο αναγνώστης πρέπει να λάβει υπόψη ότι, παρόλο που ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες κατά τη διάρκεια των συζητήσεων να λάβουν υπόψη τις ανάγκες παιδιών μικρότερων ηλικιακών ομάδων, τα πορίσματα της μελέτης αντιπροσωπεύουν έντονα τις απόψεις και τις γνώμες της ηλικιακής ομάδας που συμμετείχε στην έρευνα.

Οι εργασίες των ομάδων εστίασης είχαν διάρκεια δύο ωρών και πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1ης και 12ης Μαρτίου του 2010.

Σε αυτήν την έκθεση χρησιμοποιούνται πολλά κατά λέξη αποσπάσματα των απαντήσεων που δόθηκαν από τους ερωτηθέντες, καθώς τους παρέχεται η δυνατότητα να «μιλήσουν για τον εαυτό» και επιτρέπουν στον αναγνώστη να κατανοήσει καλύτερα τα υπό συζήτηση ζητήματα από τη σκοπιά των παιδιών. Σε κάθε περίπτωση δηλώνεται η εθνικότητα και το φύλο των ερωτηθέντων, αλλά τα επιλεγμένα αποσπάσματα είναι αντιπροσωπευτικά παρόμοιων συναισθημάτων που εκφράζουν οι ερωτηθέντες και από άλλα κράτη μέλη και κατά συνέπεια η παροχή αυτής της πληροφορίας δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι υποδηλώνει κάποια σύνδεση με το εν λόγω κράτος.

3 Βλέπε ειδικό Ευρωβαρόμετρο 235: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_235_en.pdf και ειδικό Ευρωβαρόμετρο 273: http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_273_en.pdf

4 Για το υπόλοιπο αυτής της έκθεσης, ο όρος «Ρομά» θα χρησιμοποιείται για να δηλώσει τις κοινότητες Ρομά, Σίντι και Πλανόβιων και σε όλες τις περιπτώσεις που δεν αποτελεί απόσπασμα της απάντησης κάποιου, αναφέρεται και στις τρεις ομάδες.

3. Τα παιδιά το 2010

Ξεκινήσαμε τις εργασίες των ομάδων με συζητήσεις σχετικά με τα ζητήματα που προκαλούν άμεσες ανησυχίες στην καθημερινή ζωή των ερωτηθέντων. Στους ερωτηθέντες δόθηκε σύντομο προπαρασκευαστικό ερωτηματολόγιο σχετικά με το τι θεωρούν «τέλειο» και τι «χάλια» όσον αφορά το να είσαι παιδί στις μέρες μας. Η αρχική συζήτηση που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο των ομάδων επικεντρώθηκε σε αυτές τις παρατηρήσεις προκειμένου να εισάγει την ιδέα των παραγόντων που επιδρούν στη ζωή των παιδιών και να εντοπίσει ορισμένα θέματα που θα μπορούσαν να συζητηθούν αργότερα.

3.1 ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ ΣΗΜΕΡΑ

Τα παιδιά ηλικίας μεταξύ 15-17 ετών θεωρούν ότι υπάρχουν **πολλά θετικά στοιχεία** για τα παιδιά που ζουν σήμερα στην ΕΕ, αλλά από τη συζήτηση προέκυψαν τέσσερα κύρια θέματα. Τα περισσότερα παιδιά αναγνωρίζουν ότι:

- Η νεανική ηλικία είναι η περίοδος της **διασκέδασης και της έλλειψης ευθυνών**, και πολλοί νέοι πλέον έχουν περισσότερες δυνατότητες να ταξιδέψουν και έχουν γενικότερα περισσότερες ευκαιρίες από ό,τι στο παρελθόν
- Το οικογενειακό και φιλικό **δίκτυο στήριξης** είναι σημαντικό και εξίσου σημαντική είναι η οικονομική ενίσχυση που παρέχεται από μια ασφαλή οικογένεια
- Η **τεχνολογία** δρα απελευθερωτικά και παρέχει νέες δυνατότητες διασκέδασης, διαντίδρασης και επικοινωνίας
- Είναι ευπρόσδεκτη η παροχή **υπηρεσιών υγείας**, η πρόσβαση στην **εκπαίδευση**, η αυξημένη **ευημερία** και ο **σεβασμός που τους δείχνουν οι ενήλικες**

«Τα πάντα είναι πιο εφικτά για εμάς σε σχέση με τη γενιά των γονιών και των παππούδων μας. Τα πάντα είναι πιο προσιτά. Δεν υπάρχει ο έλεγχος που υπήρχε στο παρελθόν.» (Σλοβενία, κορίτσι)

«Δεν έχουμε κανέναν από τους περιορισμούς που είχαν οι γονείς μας και οι οποίοι επιβάλλονταν για λόγους πολιτικής.» (Τσεχική Δημοκρατία, αγόρι)

«Κινητά τηλέφωνα, διαδίκτυο. Η μητέρα μου δεν είχε όλα αυτά τα πράγματα και εγώ δεν μπορώ ούτε καν να φανταστώ τη ζωή μου χωρίς αυτά.» (Γερμανία, κορίτσι)

«Πηγαίνω σε σχολείο για παιδιά που έχουν μαθησιακές δυσκολίες. Είμαστε περίπου οκτώ σε κάθε τάξη. Έτσι η δασκάλα μπορεί να ασχοληθεί περισσότερο μαζί μου απ' ό,τι αν πήγαίνα σε ένα κανονικό σχολείο. Δεν νομίζω ότι υπήρχε αυτή η δυνατότητα στο παρελθόν.» (Κάτω Χώρες, αγόρι)

Οι νέοι μερικών κρατών μελών αναφέρθηκαν επίσης στο πώς έχει τυπικά διευρυνθεί αυτή η ελευθερία, από την άποψη της προστασίας που τους παρέχει σύμφωνα με το δίκαιο, το νεαρό της ηλικίας τους:

«[Τα παιδιά] προστατεύονται περισσότερο από τον νόμο όσον αφορά θέματα κακομεταχείρισης.» (Γαλλία, κορίτσι)

Σε ορισμένα κράτη μέλη, τα παιδιά χαρακτήρισαν τον σεβασμό που τους δείχνουν οι ενήλικες ως ένα από τα καλά στοιχεία του να είσαι παιδί στις μέρες μας:

«Μπορούμε να συμμετέχουμε στη λήψη αποφάσεων και οι ενήλικες μας λαμβάνουν πιο σοβαρά υπόψη τους.» (Αυστρία, κορίτσι)

Τα περισσότερα παιδιά νιώθουν ότι προστατεύονται και στηρίζονται από το περιβάλλον τους, και ιδιαίτερα από την οικογένεια, παρόλο που υπάρχουν και μερικά που δεν απολαμβάνουν αυτήν την ασφάλεια.

3.2 ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ ΣΗΜΕΡΑ

Όπως ακριβώς και με τα στοιχεία που θεωρούν θετικά σχετικά με τη ζωή των σημερινών παιδιών, υπήρχε μεγάλη ομοιομορφία και όσον αφορά τα στοιχεία που οι ερωτηθέντες χαρακτήρισαν αρνητικά σχετικά με τη ζωή των παιδιών αυτών. Τα βασικά θέματα που αναφέρθηκαν ήταν τα εξής:

- Η έλλειψη σεβασμού εκ μέρους του κόσμου των ενηλίκων
- Η πίεση που δέχονται προκειμένου να επιτύχουν
- Η έλλειψη γονικής υποστήριξης
- Οι εξωτερικοί περιορισμοί και οι επιρροές
- Η πίεση που δέχονται από τους συνομήλικους, ο εθισμός και η βία

ΕΛΛΕΙΨΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ

Πολλά παιδιά νιώθουν ότι οι ενήλικες και ο «κόσμος των ενηλίκων» δεν τα σέβεται αρκετά:

«Κανείς δεν μας ακούει, κανείς δεν ξέρει τι θέλουμε και ειδικά οι πολιτικοί δεν έχουν ιδέα τι είναι καλύτερο για εμάς. Απογοητεύομαι πολύ όταν μιλάω σε κάποιον μεγαλύτερο και η απάντηση που παίρνω είναι: "είσαι πολύ μικρή για να έχεις άποψη".» (Ελλάδα, κορίτσι)

«Όσον αφορά θέματα πολιτικής, δεν έχω κανένα λόγο ως μεμονωμένο άτομο.» (Πολωνία, αγόρι)

Για πολλούς αποτελεί ιδιαίτερο ζήτημα το ότι δεν εισακούγονται στο σχολείο. Πολλοί θεωρούν ότι δεν τους δίνεται σημασία λόγω του νεαρού της ηλικίας τους. Αρκετοί θεωρούν ότι έχουν υπάρξει θύματα διακρίσεων:

«Πιστεύω ότι οι νέοι κατηγορούνται και κατηγοριοποιούνται σε μεγάλο βαθμό. Η γενικότερη στάση που επικρατεί είναι ότι για "όλα" φταίμε εμείς με κάποιον τρόπο. Λες και αποτελούμε κάποιου είδους πρόβλημα για την κοινωνία ή κάτι τέτοιο.» (Φινλανδία, αγόρι)

«Η αστυνομία είναι αρκετά σκληρή, κινδυνεύεις να συλληφθείς μόνο και μόνο επειδή φοράς φαρδύ μπουφάν και νομίζουν ότι είσαι εγκληματίας.» (Δανία, αγόρι)

Ένα ακόμα αρνητικό στοιχείο το οποίο αναφέρθηκε είναι ο αποκλεισμός τους από τη λήψη σημαντικών αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους και ειδικότερα σε σημαντικές στιγμές όπως όταν υπάρχει ένα διαζύγιο:

«Όταν χώρισαν οι γονείς μου, διάφοροι αποφάσισαν "για μένα". Κανένας δεν ζήτησε τη γνώμη μου. Με έφεραν προ τετελεσμένων γεγονότων και έπρεπε να δεχθώ τις αποφάσεις που έλαβαν αντί εμού. Δεν είμαι χαζός ή ανίκανος να έχω άποψη επί του θέματος.» (Λουξεμβούργο, αγόρι)

ΠΙΕΣΗ ΠΟΥ ΔΕΧΟΝΤΑΙ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΟΥΝ

Πολλοί νέοι νιώθουν ότι δέχονται μεγάλη πίεση προκειμένου να έχουν καλές επιδόσεις στο σχολείο και στις εξετάσεις και να "επιτύχουν" στο μέλλον:

«Πολύ διάβασμα. Έχουν πολύ μεγάλες απαιτήσεις από εμάς.» (Σλοβενία, κορίτσι)

«Οι γονείς, η κοινωνία και οι δάσκαλοι περιμένουν πολλά από εμάς και θέλουν να σπουδάσουμε στο πανεπιστήμιο και να έχουμε ένα επιτυχημένο μέλλον.» (Εσθονία, κορίτσι)

Ορισμένοι θεωρούν ότι δίνεται πολύ μεγάλη έμφαση στις μαθητικές επιδόσεις, και ότι ταυτόχρονα υπάρχουν λίγες ευκαιρίες ψυχαγωγίας που να απευθύνονται σε όσους βρίσκονται στο τέλος της εφηβείας:

«Όταν είσαι μικρός υπάρχουν πολλά πράγματα να κάνεις, αλλά για τα άτομα της ηλικίας μας [δεν υπάρχει τίποτα] εκτός κι αν σε ενδιαφέρει ο αθλητισμός.» (Ιρλανδία, κορίτσι)

Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΓΟΝΙΚΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Ορισμένα παιδιά θεωρούν ότι δεν τους παρέχεται αρκετή στήριξη από την οικογένεια. Σε ορισμένα κράτη μάλιστα υπήρξαν σχόλια σχετικά με γονείς που είναι τόσο απορροφημένοι στη δουλειά τους που δεν έχουν χρόνο για τα παιδιά τους:

«Νιώθεις αρκετά μόνος όταν σκέφτεσαι πώς θα ήταν εάν οι γονείς σου ήταν στο σπίτι, σε περιποιούνταν και σε ρώταγαν πώς νιώθεις.» (Γερμανία, κορίτσι)

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΡΡΟΕΣ

Οι περιορισμοί όσον αφορά το τι επιτρέπεται να κάνουν (ειδικά το ότι δεν επιτρέπεται να οδηγούν) αποτελούν παράγοντες εκνευρισμού για πολλούς νέους που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα μεταξύ 15-17 ετών.

Πολλοί ερωτηθέντες ανέφεραν την έλλειψη της δυνατότητας να κερδίσουν χρήματα μέσω θέσεων μερικής απασχόλησης ή άλλης εργασίας ως κάτι αρνητικό σε σχέση με τη ζωή τους. Υπάρχει η αίσθηση ότι η Οικονομία

«στράφηκε εναντίον τους» τη στιγμή που εκείνοι άρχισαν να θέλουν να κερδίσουν χρήματα:

«Αυτή τη στιγμή υπάρχει μεγάλη ανεργία μεταξύ των νέων και δεν μου αρέσει το γεγονός ότι αν δεν είσαι ακόμα 16, μπορείς να βρεις μόνο χαζές δουλειές, όπως το να μοιράζεις εφημερίδες. Στο παρελθόν μπορούσες να βρεις ευχάριστες δουλιτσές πιο εύκολα.» (Κάτω Χώρες, κορίτσι)

ΠΙΕΣΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΟΥΣ, ΕΘΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΑ

Πολλοί αναγνωρίζουν ότι το ενδεχόμενο να παρασυρθούν σε πιθανώς καταστροφικές συνήθειες και σε καταστάσεις εξάρτησης λόγω κακών συναναστροφών αποτελεί υπαρκτό κίνδυνο και απειλή στη ζωή τους. Η επιρροή που ασκούν οι νέοι μεταξύ τους θεωρήθηκε ιδιαίτερα επικίνδυνη σε συνδυασμό με την πίεση που ασκείται προκειμένου μοιάσουν στους υπόλοιπους:

«Περισσότεροι πειρασμοί, όπως τα ναρκωτικά, το τσιγάρο και το αλκοόλ.» (Εσθονία, αγόρι)

«Δοκιμάζεις τσιγάρο και σνιφάρεις καπνό για να το παίξεις μάγκας και να μπεις στην ομάδα.» (Σουηδία, αγόρι)

Η βία αναφέρθηκε σε παραπάνω από τα μισά κράτη μέλη ως ένα από τα άσχημα στοιχεία όσον αφορά τη ζωή των παιδιών:

«Υπάρχουν συμμορίες που ενδέχεται να σκοτώσουν για ένα τσιγάρο και γίνονται πολύ επικίνδυνοι όταν δρουν ως ομάδα.» (Ιταλία, αγόρι)

«Ορισμένα παιδιά θεωρούν ότι είναι φυσιολογικό να σε δέρνει ο πατέρας σου οπότε είναι εκνευρισμένος...» (Βουλγαρία, κορίτσι)

«Οι άνθρωποι φοβούνται περισσότερο. Συνεπώς οι γονείς θα ανησυχούν για σένα. Η κοινωνία είναι πιο τρομακτική.» (Ιρλανδία, κορίτσι)

3.3 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΑΣΚΟΥΝ ΕΠΙΡΡΟΗ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερώτημα σχετικά με τον ποιον και τι θεωρούν ότι ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στη ζωή, στις επιλογές και στις αποφάσεις τους.

Θεωρείται **ότι οι γονείς, το οικογενειακό περιβάλλον και οι φίλοι** είναι εκείνοι που ασκούν τη μεγαλύτερη επιρροή στη ζωή των παιδιών και οι απόψεις τους είναι αυτές που επηρεάζουν περισσότερο τις αποφάσεις που εκείνα λαμβάνουν:

«Η οικογένεια είναι τα πάντα. Για τους Ρομά έχει σχέση με την παράδοση, τον γάμο, τα πάντα. Έχουν μεγάλες προσδοκίες όσον αφορά τον γάμο που θα κάνεις, τα παιδιά, το ποιόν της οικογένειας στην οποία μπαίνεις.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

«Προσωπικά, οι φίλοι μου με επηρεάζουν θετικά. Όποτε έχω κάποιο πρόβλημα με βοηθούν.» (Ρουμανία, αγόρι)

Πέρα από αυτόν τον άμεσο κύκλο ατόμων, σχεδόν πάντα οι **εκπαιδευτικοί** είναι εκείνοι που αναφέρονται αμέσως μετά στον κατάλογο των ατόμων που ασκούν επιρροή. Ωστόσο, σε αυτήν την περίπτωση παρατηρείται η εντονότερη αμφισημία ως προς τη σχέση που δημιουργείται και το μέγεθος της επιρροής.

«Εάν δεν μας συμπαθήσουν, είμαστε χαμένοι, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα.» (Γαλλία, αγόρι)

«Ο δάσκαλος θα μπορούσε να θεωρηθεί ως δεύτερος γονιός. Περνάμε τη μισή μας μέρα μαζί του. Στην περίπτωση των πιο μικρών παιδιών είναι πραγματικά σαν γονείς.» (Βουλγαρία, κορίτσι)

Σύμφωνα με πολλούς νέους και οι **προπονητές** φαίνεται να παίζουν καθοριστικό ρόλο.

«Οι προπονητές είναι κατά κάποιον τρόπο σαν τους δασκάλους. Εάν ασχολείσαι σοβαρά με κάποιο άθλημα, φυσικά και είναι σημαντικό το τι σκέφτονται ή λένε.» (Φινλανδία, κορίτσι)

Τα **μέσα μαζικής ενημέρωσης** αποτελούν έναν ακόμα παράγοντα άσκησης επιρροής όπου παρατηρήθηκε διγνωμία όσον αφορά την άποψη των παιδιών. Θεωρείται ότι δρουν θετικά καθώς παρέχουν πληροφόρηση και τη δυνατότητα να μάθει κανείς τι γίνεται στον κόσμο, αλλά και αρνητικά μέσω της προβολής βίας, της προώθησης του υλισμού και της παροχής της δυνατότητας να έρθουν σε επαφή με άτομα που προσπαθούν να τα βλάψουν.

«Υπάρχει πολλή βία στην τηλεόραση. Έχει όμως και θετική πλευρά καθώς μας παρέχει πληροφορίες.» (Ρουμανία, αγόρι)

Η αστυνομία και ο «νόμος» φαίνεται ότι επίσης αντιμετωπίζονται ανομοιόμορφα· άλλες φορές θετικά και άλλες φορές αρνητικά.

«Είναι σημαντικό σε μια κοινωνία να υπάρχουν προκειμένου να τηρείται η τάξη.» (Γερμανία, αγόρι)

«Εάν είσαι με μια μεγάλη ομάδα ατόμων, η αστυνομία θα σε βάλει στο μάτι αμέσως. Γίνεται διάκριση εις βάρος μας χωρίς κανέναν λόγο.» (Ιρλανδία, κορίτσι)

Για τα περισσότερα παιδιά η πολιτική και οι πολιτικοί θεωρούνται ως κάτι το απόμακρο:

«Πρόκειται για έναν ιδιαίτερα αδύναμο παράγοντα άσκησης επιρροής. Προς το παρόν, εάν κάποιος δεν έχει ιδιαίτερα μεγάλες ευθύνες, η επιρροή τους παραμένει χαμηλή.» (Γαλλία, αγόρι)

3.4 ΝΑ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Τέλος, κατά τη μελέτη των απαντήσεων των ερωτηθέντων σχετικά με το πώς είναι να είσαι παιδί το 2010, ερωτήθηκαν συγκεκριμένα σχετικά με το κατά πόσο νιώθουν ότι η άποψή τους ακούγεται στην κοινωνία.

Η πλειονότητα των παιδιών εξέφρασε την ικανοποίησή της όσον αφορά το βαθμό που ακούγεται η άποψή τους από τους γονείς, τον ευρύτερο οικογενειακό κύκλο και τους φίλους:

«Γνωρίζουμε ότι οι γονείς μας είναι γονείς μας. Με ακούν και δέχονται τη γνώμη μου. Κάποιες φορές τη σέβονται και κάποιες φορές όχι.» (Λουξεμβούργο, κορίτσι)

«Οι γονείς μου προσπαθούν να με αντιμετωπίζουν ως ενήλικα και να σέβονται τις απόψεις μου, αλλά η μητέρα του καλύτερου μου φίλου του φέρεται λες και είναι μωρό που δεν μπορεί να κάνει λογικές επιλογές.» (Τσεχική Δημοκρατία, αγόρι)

Η γονική εξουσία γίνεται ευρέως αποδεκτή παρόλο που μερικά άτομα αυτής της ηλικιακής ομάδας αρχίζουν να δυσανασχετούν:

«Να είμαι ελεύθερη, να φύγω μακριά από τους γονείς μου, Να είμαι μόνη μου στο σπίτι. Δεν μου αρέσει όταν μου φωνάζουν: "πού ήσουν;" "τι έκανες;".» (Ρουμανία, κορίτσι)

«Είναι ενοχλητικοί. Αυτό είναι το σπίτι μου και εδώ ισχύουν αυτοί οι κανόνες.» (Σλοβενία, αγόρι)

Πέρα από αυτόν τον άμεσο κύκλο της οικογένειας και των φίλων, τα περισσότερα παιδιά παραδέχονται ότι συχνά μπορούν να πουν αυτό που σκέφτονται και να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων, αλλά αυτό που οι περισσότεροι θεωρούν ότι τους λείπει είναι το να ακούγεται η γνώμη τους σχετικά με «σημαντικά ζητήματα» που επηρεάζουν τη ζωή τους, όπως είναι οι νόμοι που αφορούν το εκπαιδευτικό σύστημα:

«Θέλω να λαμβάνουν μέτρα αφού προηγουμένως θα μας έχουν ακούσει. Τώρα δεν έχει διαφορά είτε τους πεις κάτι είτε όχι. Αυτός ο διάλογος είναι χάσιμο χρόνου, δεν αποδίδει καρπούς.» (Λιθουανία, αγόρι)

«Θα ήθελα να πω κάτι σχετικά με το περιβάλλον. Οι ενήλικες αποφασίζουν τα πάντα για εμάς, αλλά προς το παρόν εμείς θα φορτωθούμε τα πάντα και θα κληθούμε να τα επιλύσουμε.» (Κάτω Χώρες, κορίτσι)

«Να έχουμε περισσότερα δικαιώματα όχι μόνο όσον αφορά το να εκφράζουμε την άποψή μας, αλλά και με το να ακούγεται και να λαμβάνεται υπόψη η γνώμη μας. Έχουμε αυτό το δικαίωμα, αλλά δεν γίνεται σεβαστό.» (Λιθουανία, κορίτσι)

Ωστόσο, υπήρχαν ορισμένες περιπτώσεις όπου οι νέοι ήταν πιο θετικοί σχετικά με τον τρόπο που εισακούγονται:

«Όταν απομάκρυναν τα γήπεδα του μπάσκετ, έστειλα γράμμα και σε ένα μήνα έφτιαξαν καινούργιο.» (Βέλγιο, αγόρι)

«Δίδεται μεγαλύτερη σημασία στους νέους σήμερα... ο καθένας μπορεί να συμβάλει στην κοινωνία.» (Δανία, αγόρι)

Οι κύριοι τομείς στους οποίους οι συμμετέχοντες νιώθουν ότι η άποψή τους δεν λαμβάνεται υπόψη είναι το σχολείο και, σε μικρότερο βαθμό, η πολιτική. Όσον αφορά την πολιτική, ορισμένοι θα επικροτούσαν τη δυνατότητα μεγαλύτερης συμμετοχής:

«Η ανεξάρτητη σχολική εφημερίδα, η οποία συντάσσεται από μαθητές και απευθύνεται σε μαθητές, ορισμένες φορές λογοκρίνεται από τον διευθυντή.» (Πολωνία, κορίτσι)

«Στο σχολείο μου, παρόλο που έχουν ειπωθεί πολλά, δεν υπήρξε κάποιο αποτέλεσμα. Δεν σε ακούν λόγω ηλικίας.» (Ισπανία, κορίτσι)

«Δεν μπορούμε να ασκήσουμε επιρροή σε κανένα πολιτικό ζήτημα. Ακόμα αν βγούμε στους δρόμους με πανό και διαδηλώσουμε, δεν θα αλλάξει τίποτα διότι δεν έχουμε πολιτική θέση.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

«Όσον αφορά τους νόμους, δεν αποφασίζουμε, δεν ψηφίζουμε. Υπάρχουν κανόνες αναγκαστικού δικαίου, αλλά δεν επιλέγουμε εμείς. Οι γονείς μας επιλέγουν.» (Γαλλία, κορίτσι)

Οι νέοι θεωρούν ότι προς το παρόν μπορούν να ασκήσουν επιρροή στο πλαίσιο μιας ομάδας:

«Στο σχολείο έχουμε ένα συμβούλιο μαθητών όπου υπάρχουν 3 εκπρόσωποι για κάθε τάξη. Εκεί συζητάμε τις προτάσεις μας και συνήθως τις αποδεχόμαστε.» (Βουλγαρία, αγόρι)

«Δεν νομίζω ότι αν παρουσιάσω μια πρόταση, θα μειώσουν ξαφνικά τους φόρους. Αν όμως ανήκεις σε μια ομάδα κι όλοι έχετε τις ίδιες ιδέες, τότε μπορείς να πετύχεις κάτι.» (Δανία, αγόρι)

© fotolia

4. Δικαιώματα των παιδιών

Έχοντας ακούσει τις απόψεις των παιδιών σχετικά με το πώς είναι να είσαι παιδί εν έτει 2010, η συζήτηση πέρασε στο ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γενικά και των δικαιωμάτων των παιδιών ειδικότερα. Σε αυτό το σημείο ζητήθηκε από τους ερωτηθέντες να εξετάσουν το ζήτημα από ευρύτερη οπτική γωνία αναλογιζόμενοι τα δικαιώματα των παιδιών γενικότερα και όχι μόνο τις δικές τους προσωπικές εμπειρίες.

4.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα των παιδιών δεν φαίνεται να αποτελούν ζητήματα που να απασχολούν τους νέους πολίτες της ΕΕ στην καθημερινότητά τους. Μπορούν να μιλούν με αρκετή άνεση σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα όταν τους ζητηθεί, αλλά τους είναι πιο δύσκολο όταν πρέπει να λάβουν υπόψη συγκεκριμένα δικαιώματα των παιδιών.

Τα περισσότερα παιδιά γνωρίζουν την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αν και η γνώση που έχουν είναι αρκετά γενική και αποσπασματική. Οι ερμηνείες σχετικά με την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την προέλευσή τους και τον τρόπο με τον οποίον εκφράζονται ποικίλουν:

«Ανθρώπινα δικαιώματα είναι τα δικαιώματα κάθε ατόμου, άνδρα ή γυναίκας, έχουν τις ρίζες τους στην [γαλλική] επανάσταση, και ορίζουν ότι όλοι είναι ίσοι και ότι όλοι πρέπει να σέβονται όλους. Τα δικαιώματα των παιδιών βασίζονται στην ίδια ιδέα.» (Γαλλία, αγόρι)

«Αφορούν τα πρωταρχικά πράγματα στα οποία κάποιος έχει δικαίωμα, σε αυτά που χρειάζεσαι απαραίτητως και χωρίς τα οποία δεν μπορείς να ζήσεις.» (Κάτω Χώρες, κορίτσι)

«Τα δικαιώματα ενός ατόμου πρέπει να σταματούν εκεί που ξεκινούν τα δικαιώματα κάποιου άλλου.» (Κύπρος, αγόρι)

«Έχω ακούσει διάφορα σχετικά [με τα ανθρώπινα δικαιώματα], αλλά δεν ξέρω τι είναι.» (Ισπανία, κορίτσι)

Στην πλειονότητα των κρατών, οι ερωτηθέντες είχαν ακούσει πράγματα σχετικά με τις έννοιες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις ελευθερίες κυρίως μέσω σχολικών μαθημάτων. Η τηλεόραση, το διαδίκτυο, τα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι γονείς αποτελούν άλλες πηγές πληροφόρησης των ερωτηθέντων σχετικά με αυτές τις έννοιες. Ωστόσο αυτές οι πηγές αναφέρθηκαν μόνο σε μεμονωμένες περιπτώσεις.

Όταν τους ζητήθηκε να απαντήσουν αυθόρμητα στο ερώτημα ποια ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να έχουν κατά τη γνώμη τους οι άνθρωποι, οι ερωτηθέντες απαντούσαν

παραθέτοντας έναν μακρύ κατάλογο δικαιωμάτων όντας σαφώς επηρεασμένοι από τις ανησυχίες τους ως παιδιά και για τα παιδιά. Ο ακόλουθος κατάλογος περιλαμβάνει όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα που αναφέρθηκαν και παρατίθενται βάσει της συχνότητας με την οποία αναφέρθηκαν.

- δικαίωμα στην εκπαίδευση
- ελευθερία λόγου/έκφρασης
- τροφή/νερό/ένδυση
- τόπος διαμονής/στέγαση
- δικαίωμα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης
- ισότητα/αποφυγή διακρίσεων
- επιλογή θρησκειότητας
- ελευθερία επιλογής
- δικαίωμα στην οικογένεια/αγάπη
- δικαίωμα στη ζωή
- δικαίωμα προστασίας από την εκμετάλλευση/βία
- δικαίωμα στην απονομή δικαιοσύνης
- δικαίωμα στην εργασία
- δικαίωμα στην ασφάλεια
- δικαίωμα στις σεξουαλικές επιλογές/προτιμήσεις
- δικαίωμα ψήφου/συνδιαχείρισης
- δικαίωμα στον ελεύθερο χρόνο
- δικαίωμα προστασίας απέναντι στον ρατσισμό

4.2 ΕΙΔΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Η πλειονότητα των ερωτηθέντων θεώρησε ότι τα δικαιώματα των παιδιών θα πρέπει να είναι σε γενικές γραμμές ίδια με τα γενικότερα ανθρώπινα δικαιώματα που είχαν περιγράψει προηγουμένως.

Ωστόσο, όταν οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να προτείνουν δικαιώματα που να αφορούν ειδικά τα παιδιά, εκείνοι παρουσίασαν σειρά επιπλέον προτάσεων. Οι κύριες προτάσεις, οι οποίες και πάλι παρατίθενται βάσει της συχνότητας με την οποία αναφέρθηκαν, περιλαμβάνονται στον ακόλουθο κατάλογο:

- δικαίωμα στο παιχνίδι/να είναι παιδιά
- δικαίωμα να επιλέγουν πού θα μένουν (σε περίπτωση που οι γονείς είναι διαζευγμένοι)
- δικαίωμα (στη δυνατότητα) άθλησης
- προστασία των παιδιών που έχουν υπάρξει θύματα πορνογραφίας/κακοποίησης/πορνείας
- δικαίωμα να κάνουν λάθη/να μην τιμωρούνται
- δικαίωμα στην ενημέρωση
- δικαίωμα στην προστασία της ταυτότητας/στην ασφάλεια στο διαδίκτυο/στην απαλλαγή από την παρενόχληση στον κυβερνοχώρο
- δικαίωμα να διδαχθούν/να αποκτήσουν τα κατάλληλα εφόδια προκειμένου να είναι ανεξάρτητοι όταν μεγαλώσουν
- δικαίωμα στην παροχή καλύτερης ενημέρωσης προτού επιλέξουν τα μαθήματα που θέλουν να παρακολουθήσουν στο σχολείο
- δικαίωμα να μην χρειάζεται να εργάζονται
- δικαίωμα να ακούγεται η άποψή τους
- δικαίωμα να ωριμάσουν σιγά-σιγά

Τα περισσότερα από αυτά τα προτεινόμενα δικαιώματα αφορούν σχετικά αφηρημένες έννοιες, όπως η ενημέρωση, η αγάπη, ο σεβασμός και το να ζει κανείς σε καλή κοινωνία. Μια δεύτερη ομάδα αφορά την υποστήριξη των δικαιωμάτων άλλων ατόμων που θεωρούνται πιο ευάλωτα (εκείνα που έχουν σωματικά προβλήματα, μαθησιακές δυσκολίες).

© istockphotos

5. Βοήθεια και υποστήριξη

Ζητήθηκε επανειλημμένα από τους ερωτηθέντες να σκεφτούν τρόπους με τους οποίους ο «κόσμος των ενηλίκων» θα μπορούσε **να στηρίξει και να προστατέψει τα δικαιώματα των παιδιών** καλύτερα και **να παράσχει πληροφορίες** σχετικά με αυτά τα δικαιώματα. Αυτό το κεφάλαιο συνοψίζει τα κύρια θέματα που προέκυψαν σχετικά με αυτόν τον τομέα και παρέχει παραδείγματα των συγκεκριμένων προτάσεων που έκαναν τα παιδιά κατά τη διάρκεια εργασιών των ομάδων. Πέρα από το να προτείνουν τα κύρια ζητήματα που θα επιθυμούσαν να διευθετηθούν και το είδος υποστήριξης που θα επιθυμούσαν, εξέφρασαν επίσης ιδέες σχετικά με τις πλέον ευάλωτες ομάδες παιδιών, με συγκεκριμένα ζητήματα που πρέπει να διευθετηθούν και τομείς στους οποίους μπορεί να υπάρξει υποστήριξη.

Οι ερωτηθέντες συζήτησαν σχετικά με τους πιθανούς τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να προστατευθούν καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών. Οι προτεραιότητες ποικίλλουν στα διάφορα κράτη μέλη, αλλά προέκυψαν ορισμένες κοινές απόψεις σχετικά με αυτό που επιδιώκεται:

- **μεγαλύτερη οικονομική ενίσχυση** για όσα μέλη της κοινωνίας βρίσκονται σε λιγότερο ευνοϊκή θέση
- **καλύτερη ενημέρωση** σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και το πού μπορούν να αποταθούν για να ζητήσουν βοήθεια και καθοδήγηση
- **παροχή μεγαλύτερης ψυχολογικής υποστήριξης από το σχολείο στα άτομα που κινδυνεύουν**

- **περισσότερες εγκαταστάσεις για τους νέους** – κέντρα, νεανικές οργανώσεις, αθλητικές εγκαταστάσεις ώστε να μπορούν να πηγαίνουν σε ασφαλή μέρη
- **εφαρμογή των νόμων που ήδη ισχύουν** προκειμένου να παρέχεται μεγαλύτερη προστασία στα παιδιά, ειδικά όσον αφορά τους νόμους που τα προστατεύουν την παρενόχληση και μεγαλύτερη προθυμία της αστυνομίας στο να ακούει τα παιδιά και να σέβεται τα δικαιώματά τους.

Το πρώτο τμήμα αυτής της ενότητας περιλαμβάνει τις υπάρχουσες πηγές υποστήριξης που αναφέρθηκαν από τα παιδιά· ακολουθεί δεύτερο, το οποίο περιλαμβάνει ιδέες σχετικά με επιπλέον πηγές και είδη υποστήριξης που τα ίδια προτιμούν και τέλος γίνεται περιγραφή των διάφορων κατηγοριών παιδιών που θεωρούν ευάλωτα καθώς και πιθανών λύσεων για την παροχή βοήθειας και υποστήριξης σε αυτές τις ευάλωτες ομάδες.

5.1 ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΠΗΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Όταν αναλογίζονται το ζήτημα των δικαιωμάτων τους, είναι φανερό ότι τα παιδιά τείνουν να σκέφτονται αυτομάτως τα δικαιώματα καθώς και τη σημασία τους στο πλαίσιο της **ζωής στο σπίτι** και στο **σχολείο**. Συνεπώς, μπόρεσαν

συζητήσουν σχετικά με το πώς θα αντιδρούσαν αν ένιωθαν ότι απειλούνται τα δικαιώματά τους σε αυτά τα δύο πλαίσια. Σε αυτήν την περίπτωση δόθηκε έμφαση στο τι θεωρείται ως πηγή υποστήριξης. Αρχικά λαμβάνονται υπόψη οι κύριες πηγές υποστήριξης στις οποίες καταφεύγουν τα παιδιά και στη συνέχεια εκείνες που χρησιμοποιούνται μόνο περιστασιακά ή σε συγκεκριμένες περιπτώσεις.

Όταν τους ζητήθηκε να σκεφτούν τι θα έκαναν σε περίπτωση που τα δικαιώματά τους δεν γίνονταν σεβαστά ή παραβιάζονταν στο **περιβάλλον του σπιτιού** (παραδείγματος χάρι μέσω της χρήσης βίας, εγκατάλειψης ή εκμετάλλευσης) η πλειονότητα των παιδιών σε όλη την ΕΕ **υποστηρίζει ότι αρχικά θα απευθυνόταν στην οικογένεια και σε φίλους:**

«Η οικογένειά μας, μας λέει τι να κάνουμε διότι, τελικά, μας ξέρουν και γνωρίζουν πώς είναι η ζωή. Δεν μας ξέρουν πάντα πολύ καλά, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν πραγματικά να μας βοηθήσουν.» (Πολωνία, αγόρι)

«Λέω τα προβλήματά μου σε κάποιον που τον ξέρω καλά.» (Κάτω Χώρες, κορίτσι)

«Ένα κορίτσι που το έχει δείρει ο πατέρας του μπορεί να καταφύγει στην γιαγιά του.» (Βέλγιο, κορίτσι)

«Μπορείς να συζητήσεις περισσότερο με τα αδέρφια σου απ' ό,τι με τους γονείς σου.» (Ιταλία, αγόρι)

«Προσωπικά, οι φίλοι μου με επηρεάζουν θετικά. Όποτε έχω κάποιο πρόβλημα με βοηθούν.» (Ρουμανία, αγόρι)

Ωστόσο, ορισμένα λένε ότι προτιμούν να μην μιλάνε ούτε στους γονείς ούτε στους φίλους τους για τέτοιου είδους προβλήματα, αλλά να καταφεύγουν σε πιο αποστασιοποιημένους τρόπους για την αντιμετώπισή τους:

«Πρώτα θα πήγαινα να ψάξω στο διαδίκτυο. Δεν θα ήθελα να μιλήσω πρόσωπο με πρόσωπο με κανέναν.» (Φινλανδία, κορίτσι)

Ορισμένα θα προτιμούσαν να μην μιλήσουν καθόλου σχετικά με τέτοιου είδους προβλήματα:

«Τα περισσότερα παιδιά απλώς θα το υπομείνουν επειδή πιστεύουν ότι δεν είναι κάτι τόσο σημαντικό που να χρειάζεται να απευθυνθούν στο δάσκαλο ή στην αστυνομία.» (Εσθονία, αγόρι)

Όσον αφορά την **παραβίαση των δικαιωμάτων στο χώρο του σχολείου**, ως μεγαλύτερα προβλήματα αναφέρονται η **παρενόχληση** που υφίστανται τα παιδιά από συνομήλικούς τους και η **συμπεριφορά των εκπαιδευτικών**, ειδικά σε περιπτώσεις που δεν λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους τις κατηγορίες περί παρενόχλησης και που ασκούν παράλογα μεγάλη πίεση στα παιδιά μέσω της δουλειάς που τους βάζουν.

Σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους στο χώρο του σχολείου, τα περισσότερα παιδιά διαφαίνεται ότι θα καταφύγουν πρώτα στους γονείς τους, αν και ορισμένα νεαρά άτομα δεν νιώθουν άνετα όταν εμπλέκουν τους γονείς τους σε όλα όσα συμβαίνουν στο σχολείο:

«Θα το έλεγα στους γονείς μου... αλλά νιώθεις άσχημα να λες στους γονείς σου ότι σε έδειραν στο σχολείο.» (Ισπανία, αγόρι)

Όσον αφορά συγκεκριμένα το ζήτημα της παρενόχλησης, πολλά παιδιά δεν θα μετέφεραν το πρόβλημα στους γονείς τους, αλλά θα προσπαθούσαν να «βρουν δικές τους λύσεις»:

«Θα το κανόνιζα με τους φίλους μου. Δεν χρειάζομαι τη βοήθεια της αστυνομίας ή των ενηλίκων.» (Λουξεμβούργο, αγόρι)

Τα παιδιά θεωρούν επίσης τους εκπαιδευτικούς και τα μεγαλύτερα σε ηλικία άτομα του προσωπικού του σχολείου ως πιθανές πηγές βοήθειας σχετικά με διάφορες δύσκολες καταστάσεις:

«Είναι πάντα εκεί. Αν υπάρχει κάτι για το οποίο θέλεις να τους μιλήσεις, μπορώ να σκεφτώ κάποιους δασκάλους στους οποίους θα μπορούσες να απευθυνθείς, και οι οποίοι θα μπορούσαν να σε συμβουλευτούν.» (Ιρλανδία, κορίτσι)

Ωστόσο, σε περιπτώσεις όπου η παραβίαση των δικαιωμάτων του παιδιού γίνεται από κάποιον εκπαιδευτικό, ορισμένα παιδιά ανέφεραν ότι θα δίσταζαν να απευθυνθούν σε άλλους εκπαιδευτικούς ή ακόμα και στους γονείς τους φοβούμενα την ύπαρξη επιπτώσεων:

«Άμα αναφέρεις κάποιο πρόβλημα σχετικά με κάποιον/κάποια δάσκαλο/δασκάλα π.χ. ότι είναι ρατσιστής/ρατσίστρια, θα τον/την έχεις απέναντί σου [μπορεί να στραφεί εναντίον σου] στη συνέχεια και το σχολείο δεν πρόκειται να αντιδράσει.» (Βέλγιο, αγόρι)

Σε ορισμένα κράτη μέλη τα παιδιά ανέφεραν ότι τους προσφέρεται ψυχολογική βοήθεια μέσω των σχολείων τους. Στις περιπτώσεις που παρέχεται αυτή η δυνατότητα, θεωρείται ως χρήσιμη και σημαντική υπηρεσία, η οποία χάρει εκτίμησης:

«Μιλώ με έναν ψυχίατρο σχετικά με θέματα κακομεταχείρισης. Είναι κάποιος που δεν τον ξέρω, στον οποίον έχω εμπιστοσύνη και ξέρω ότι μπορεί να με βοηθήσει.» (Γαλλία, αγόρι)

«Το δικαίωμα να μιλάς σε κάποιον τον οποίον εμπιστεύεσαι, χωρίς να το γνωρίζουν οι γονείς σου. Εμπιστευτικά... κάποιος ο οποίος δεν πρόκειται να τα μεταφέρει σε κάποιον άλλο και με τον οποίο νιώθεις ότι υπάρχει κάποιος δεσμός.» (Βέλγιο, κορίτσι)

Αναφέρθηκαν και άλλες μορφές επιπλέον υποστήριξης, οι οποίες παρέχονται μέσω του σχολείου και χαιρούν

μεγάλης εκτίμησης, όπως οι σχολικοί σύμβουλοι, οι νομικοί σύμβουλοι νέων, η ποιμενική υποστήριξη και οι οργανισμοί παιδικής μέριμνας.

Τα παιδιά φαίνεται να είναι ικανοποιημένα σε γενικές γραμμές από την υποστήριξη που λαμβάνουν στο σχολείο, αλλά κάποια θα επιθυμούσαν «περισσότερα από αυτό», και συγκεκριμένα υποστήριξη από ψυχολόγους που μπορούν να παρέχουν εμπειρογνωμοσύνη ή εκπαιδευτικούς που μπορούν να εντοπίζουν προβλήματα.

5.2 ΑΛΛΕΣ ΠΗΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Πολλά παιδιά σε όλη την ΕΕ **δεν γνωρίζουν την ύπαρξη συγκεκριμένων υπηρεσιών και μέσων**, πέρα από την οικογένεια, τους φίλους και τους εκπαιδευτικούς, **στα οποία μπορούν να καταφύγουν σε περίπτωση που έχουν προβλήματα**. Ωστόσο, καθόλη τη διάρκεια της μελέτης αναφέρθηκαν και διάφορες άλλες πηγές υποστήριξης, συμπεριλαμβανομένης **της αστυνομίας, των αποκλειστικών τηλεφωνικών γραμμών υποστήριξης, των κοινωνικών υπηρεσιών και των δικαστηρίων**.

Υπάρχουν αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις όσον αφορά την αστυνομία μεταξύ των παιδιών που ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα που καλύπτει η μελέτη. Σε περίπτωση ιδιαίτερα σοβαρών προβλημάτων θεωρούνται ως τα άτομα στα οποία μπορείς να στραφείς, αλλά υπάρχουν παράλληλα εντελώς αρνητικά συναισθήματα απέναντι στην αστυνομία. Σε ορισμένες περιπτώσεις αυτό οφείλεται στο ότι η αστυνομία γίνεται αντιληπτή ως μέρος της περιοριστικής επιρροής της κοινωνίας στη ζωή («δικαιώματα») των νέων μεταξύ 15-17 ετών και σε άλλες περιπτώσεις θεωρείται ότι δεν λαμβάνουν πολύ σοβαρά υπόψη τους τις ανησυχίες των παιδιών ή, σε ακόμα πιο ακραίες περιπτώσεις, δεν

καταβάλλουν σημαντική προσπάθεια κατά τη διερεύνηση περιπτώσεων παραβίασης των δικαιωμάτων των παιδιών.

Η προσφυγή στις «επίσημες αρχές» θεωρείται από τους νέους μεταξύ 15-17 ετών ως η ύστατη λύση, αλλά είναι φανερό ότι ορισμένοι καταφεύγουν στην αστυνομία σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως όταν έχουν πέσει θύματα βίας στο δρόμο:

«Κάναμε καταγγελία στην αστυνομία γιατί δεν έχουμε που αλλού να απευθυνθούμε.» (Λιθουανία, αγόρι)

Η πρόβλεψη **τηλεφωνικών γραμμών υποστήριξης** χαίρει εκτίμησης. Οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι είναι σημαντικό που μπορούν να απευθυνθούν κάπου για να ζητήσουν βοήθεια και καθοδήγηση από ανεξάρτητο φορέα σε περίπτωση ανάγκης. Σε μερικές χώρες, τα παιδιά εξέφρασαν επίσης την εκτίμηση τους για ορισμένους επίσημους ή εθελοντικούς οργανισμούς που έχουν συσταθεί με στόχο την παροχή βοήθειας στα παιδιά.

Οι **κοινωνικές υπηρεσίες**, στις περιπτώσεις όπου είναι διαθέσιμες, θεωρούνται ως επιπλέον χρήσιμες πηγές βοήθειας. Παρόλο που αναφέρθηκαν από λίγα παιδιά, εκείνα που τις ανέφεραν επικροτούν το έργο τους.

Όπως και με τις κοινωνικές υπηρεσίες, ο ρόλος των **δικαστηρίων** δεν αναφέρθηκε συχνά όσον αφορά την υποστήριξη των δικαιωμάτων των παιδιών, αλλά, στις περιπτώσεις που έγινε αναφορά, τα σχόλια ήταν θετικά. Δεν θεωρείται ότι τα δικαστήρια απλώς «επιπλήττουν», αλλά ότι ψάχνουν λύσεις για τους νέους που αντιμετωπίζουν προβλήματα.

5.3 ΠΡΟΤΙΜΩΜΕΝΕΣ ΠΗΓΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ

Εκτός από τη συζήτηση σχετικά με το πού θα αναζητούσαν υποστήριξη εάν ένοιωθαν ότι παραβιάζονται τα δικαιώματά τους, οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να προτείνουν τρόπους σχετικά με το πώς θα ήθελαν να βελτιωθεί η προώθηση και η προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών από τον «κόσμο των ενηλίκων». Μέσω αυτών των ζητήσεων έγινε σαφές ότι τα παιδιά νιώθουν ότι δεν έχουν ισχυρές αρμοδιότητες σε αυτόν τον τομέα και παραδέχονται την απειρία τους. Επομένως, όταν τους ζητείτο να σκεφτούν ποιοι πρέπει να είναι υπεύθυνοι για την υποστήριξη των δικαιωμάτων των παιδιών, έτειναν να επικεντρώνονται σε δύο κύριους φορείς:

- τους ενήλικες που βρίσκονται σε στενή επαφή με τα παιδιά, και ειδικότερα τους **γονείς** και τους **εκπαιδευτικούς**
- **τις δημόσιες αρχές και τα ιδρύματα** (σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό ακόμα και ευρωπαϊκό επίπεδο)

Γονείς και εκπαιδευτικοί: Θεωρείται ότι, σε πολλές περιπτώσεις, οι ενήλικες που βρίσκονται σε στενή επαφή με τα παιδιά θα μπορούσαν να διαδραματίσουν ένα πιο σημαντικό ρόλο στην αποφυγή παραβάσεων ή παραβιάσεων των δικαιωμάτων των παιδιών και ότι θα πρέπει να «αναζητούν προειδοποιητικά σημάδια». Για παράδειγμα, προτάθηκε στους ενήλικες να «παρατηρούν» εάν τα παιδιά γίνονται σιωπηλά, απόμακρα ή φαίνονται να είναι ανασφαλής:

«Οι γονείς θα έπρεπε να συζητούν περισσότερο με τα παιδιά τους.» (Τσεχική Δημοκρατία κορίτσι)

«Εμείς δεν μπορούμε να κάνουμε πολλά. Οι γονείς μας είναι εκείνοι που πρέπει να μεριμνήσουν.» (Γαλλία, κορίτσι)

Συνήθως τα παιδιά θέλουν η υποστήριξη από κάποιον ενήλικα να γίνεται ιδιωτικά και «πρόσωπο με πρόσωπο», ορισμένα ωστόσο θα εκτιμούσαν την υποστήριξη που θα προσέφεραν ανεξάρτητοι ειδικοί, ακόμα και αν αυτό έπρεπε να γίνει εξ' αποστάσεως, όπως στην περίπτωση υποστήριξης μέσω διαδικτύου για τα θύματα εκφοβισμού στον κυβερνοχώρο.

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα παιδιά θεωρούν ότι γονείς που από κάθε άλλη άποψη είναι καλοί είναι «πολλοί απασχολημένοι» και δεν αφιερώνουν αρκετό χρόνο και προσοχή σε αυτά λόγω των εργασιακών ή άλλων υποχρεώσεων που έχουν. Οι «διαθέσιμοι» γονείς είναι σαφώς πολύ σημαντικοί για τα παιδιά.

Ο ρόλος **των δημόσιων αρχών και των ιδρυμάτων** αναγνωρίζεται σε μεγάλο βαθμό, αν και τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν κάπως ασαφή όσον αφορά τις ονομασίες και την ορολογία που χρησιμοποιούσαν κατά τη διάρκεια των συζητήσεων. Ωστόσο, από τις συζητήσεις προκύπτει ότι τα παιδιά θεωρούν ότι οι δημόσιες αρχές διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε πέντε κύριους τομείς:

- υποστήριξη πρωτοβουλιών για τους νέους
- αλλαγή νοοτροπίας και παροχή πληροφοριών
- συμμετοχή των νέων στη λήψη αποφάσεων (τόσο εκείνων που τους αφορούν άμεσα όσο και εκείνων που είναι πιο γενικού περιεχομένου)
- συγκεκριμένα αναπτυξιακά προγράμματα
- υπεράσπιση και εφαρμογή των νόμων

Είναι σαφές ότι τα παιδιά προσδοκούν από την συμμετοχή των δημόσιων αρχών να είναι τόσο γενναιόδωρη όσο και αποφασιστική. Δεν επιθυμούν από το κράτος να παρέχει μόνο υλική υποστήριξη στις οικογένειες των οποίων τα παιδιά είναι ευάλωτα, αλλά επιθυμούν να είναι αυστηρή στις διαπραγματεύσεις του, να διασφαλίζει ότι οι πολίτες σέβονται τη νομοθεσία σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και να την εφαρμόζει ενεργά όταν υπάρχει παραβίασή της.

Υποστήριξαν ότι είναι σημαντικό για τα παιδιά να γνωρίζουν ότι υπάρχει διαθέσιμη βοήθεια και ότι η κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί:

«Οι ενήλικες πρέπει να κάνουν το καλύτερο δυνατό ώστε να καταστήσουν σαφές στα παιδιά ότι το πρόβλημα μπορεί να λυθεί, [ώστε] να μην έχουν την εντύπωση ότι ο κόσμος είναι κακός.» (Λετονία, κορίτσι)

Οι κύριες προτάσεις των παιδιών όσον αφορά την υποστήριξη περιγράφονται παρακάτω:

5.3.1 ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Η καλύτερη πρόβλεψη για εγκαταστάσεις που απευθύνονται σε παιδιά, συμπεριλαμβανομένων χώρων αποκλειστικής χρήσης από παιδιά, όπως χώροι αναψυχής, παιδικές χαρές και γήπεδα, κέντρα για τα παιδιά καθώς και παιδικές δραστηριότητες αποτέλεσε κοινό θέμα. Πιστεύουν ότι από αυτά θα επωφεληθούν όλα τα παιδιά, και ιδιαίτερα τα πιο ευάλωτα:

«Περισσότερα μέρη όπου θα μπορούν να συγκεντρώνονται νέοι χωρίς να ενοχλούν τους άλλους.» (Κάτω Χώρες, αγόρι)

«Ως έφηβος βρίσκεσαι στη μέση. Όταν είσαι παιδί πας στην παιδική χαρά και στα πάρκα και όταν είσαι ενήλικας ή άνω των δεκαοκτώ μπορείς να κάνεις στην κυριολεξία τα πάντα. Όταν όμως είσαι έφηβος δεν υπάρχει τίποτα να κάνεις. Βρίσκεσαι μες τη μέση.» (Ιρλανδία, κορίτσι)

«Περισσότερα κέντρα για την ψυχαγωγία των νέων.» (Σουηδία, κορίτσι)

Δεν επιζητείται μόνο η δημιουργία περισσότερων χώρων συγκέντρωσης και ενασχόλησης με δραστηριότητες. Ορισμένοι πρότειναν τη χρήση τους για την παροχή στέγης και καταφύγιου στους φτωχούς και τους ευάλωτους:

«Δημιουργία κέντρων, στα οποία η είσοδος θα είναι ελεύθερη, όπου τα παιδιά και οι νεαροί ενήλικες θα μπορούν να συναναστρέφονται, να κάνουν παρέα, να διασκεδάζουν, να παίζουν και όπου θα υπάρχει ένα υπεύθυνο άτομο στο οποίο θα μπορούν να απευθυνθούν σε περίπτωση που νιώθουν άσχημα ή κάτι άλλο σχετικό.» (Σλοβενία, κορίτσι)

«Ξεκινήστε νωρίς [να μιλάτε σχετικά με ανθρώπινα δικαιώματα] και εντάξτε το στο πρόγραμμα ώστε να γίνει συνήθεια.» (Σουηδία, κορίτσι)

«Το σχολείο ως χώρος διαφωτισμού σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα.» (Γερμανία, αγόρι)

5.3.2 ΑΛΛΑΓΗ ΝΟΟΤΡΟΠΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΧΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Οι νέοι σε όλη την ΕΕ υποστηρίζουν ότι «το κράτος» θα μπορούσε να αναλάβει πιο πολλές πρωτοβουλίες όσον αφορά την ευαισθητοποίηση του κοινού και την αλλαγή της υπάρχουσας νοοτροπίας σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών και τους κινδύνους που αυτά αντιμετωπίζουν.

«Να στέλνουν στα σχολεία εκπροσώπους καταφύγιων και άλλων ιδρυμάτων προκειμένου να ενημερώσουν τους μαθητές σχετικά με ζητήματα που αφορούν τα καταφύγια για τα οποία εργάζονται και τα δικαιώματα των παιδιών.» (Κύπρος, αγόρι)

«Δημιουργία ιδρύματος με την ονομασία "Τα δικαιώματα του παιδιού".» (Κάτω Χώρες, κορίτσι)

Η πρόβλεψη πληροφόρησης των ίδιων των παιδιών αποτέλεσε επαναλαμβανόμενο θέμα και πολλοί πρότειναν ότι θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή στην ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών μέσω του σχολείου:

Είναι φανερό ότι τα παιδιά θα επικροτούσαν την παροχή επιπλέον πληροφοριών τόσο σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους όσον αφορά τα δικαιώματά τους όσο και σχετικά με το πού να απευθυνθούν προκειμένου να ζητήσουν βοήθεια. Υπήρξαν πολλές προτάσεις σχετικά με τους τρόπους παροχής αυτών των πληροφοριών, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται οι ακόλουθοι:

- το σχολείο, τόσο μέσω μαθημάτων όσο και μέσω πιο άτυπων διαδικασιών
- ειδικοί οργανισμοί που έχουν συσταθεί για αυτόν τον σκοπό
- πρόβλεψη ειδικών τηλεφωνικών γραμμών
- εκδηλώσεις ή εκστρατείες ενημέρωσης
- τηλεοπτικά προγράμματα ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης της κοινωνικής συνείδησης του κοινού, τα οποία θα προβάλλονταν κατά τη διάρκεια της υψηλής περιόδου τηλεθέασης και τα οποία θα περιέχουν ευπρόσιτα στοιχεία επικοινωνίας
- μέσω διαδικτύου
- διαφημίσεις ή συζητήσεις σε χώρους όπου συναντώνται οι νέοι κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους

«Εκτύπωση ενημερωτικών φυλλαδίων με τηλέφωνα στα οποία οι νέοι μπορούν να απευθυνθούν και τοποθέτηση τους σε σχολεία, δημαρχεία και καταστήματα.» (Γαλλία, κορίτσι)

«Οι πληροφορίες που δεν διαθέτουμε αφορούν τα ονόματα και τα στοιχεία επικοινωνίας της υπηρεσίας προστασίας του παιδιού και όλων των ιδρυμάτων που είναι υπεύθυνα για τα δικαιώματα των παιδιών.» (Βουλγαρία, κορίτσι)

«Θα μπορούσαν να δημιουργήσουν κέντρα που θα απευθύνονται σε νέους και τα οποία θα διαθέτουν τηλεφωνική γραμμή ενημέρωσης όλο το 24ωρο. Θα μπορούσαν να δίνουν πληροφορίες σχετικά με το πού μπορούμε να απευθυνθούμε σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης... για να ενεργοποιηθούν οι τοπικές κοινωνικές υπηρεσίες. Το 112 είναι για έκτακτες περιστάσεις σχετικές με την υγεία. Δεν πρόκειται να καλέσουμε αυτόν τον αριθμό.» (Πορτογαλία, κορίτσι)

Οι ερωτηθέντες τόνισαν τη σημασία της σύγχρονης τεχνολογίας, των ίδιων μέσων που χρησιμοποιούν καθημερινά, στην προσπάθεια επικοινωνίας μαζί τους:

«Θα πρέπει να υπάρξει ένας διαδικτυακός τόπος με όλες τις διευθύνσεις στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν τα παιδιά για βοήθεια.» (Λουξεμβούργο, αγόρι)

«Είμαστε συχνά συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο, σε ιστότοπους όπως το Facebook. Επικοινωνούμε πολύ. Βλέπουμε τα πάντα και ξέρουμε τι συμβαίνει.» (Γαλλία, αγόρι)

Η ιδέα για τη δημιουργία ειδικής ομάδας ή οντότητας ειδικά για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών, ενός «εκπροσώπου των παιδιών» ή «διαμεσολαβητή των παιδιών», θα τύχαινε θερμής υποδοχής. Αρκετοί ερωτηθέντες αναγνώρισαν την ανάγκη ύπαρξης υποστηρικτή και εκπροσώπου των δικαιωμάτων των παιδιών:

«Υπάρχει ανάγκη ειδικών ιδρυμάτων για μικρά παιδιά. Εδώ υπάρχει πολύ μεγάλη γραφειοκρατία και ένα παιδί ηλικίας μεταξύ 10-14 ετών δεν ξέρει τι πρέπει να κάνει για να αντιμετωπίσει αυτήν την κατάσταση.» (Γερμανία, αγόρι)

5.3.3 ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΣΤΗ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Ορισμένοι νέοι κατέστησαν σαφές ότι θα ήθελαν να συμμετέχουν περισσότερο στις συζητήσεις σχετικά με αποφάσεις που επηρεάζουν τις ζωές και τις κοινότητές τους, ή τουλάχιστον να έχουν αυτή τη δυνατότητα. Ορισμένοι θα χαιρέτιζαν τη δημιουργία κοινοβουλίων νέων ή άλλων μορφών συμμετοχής των νέων στην πολιτική διαδικασία:

«Χρειαζόμαστε ένα κοινοβούλιο νέων... Υπάρχει ένα ευρωπαϊκό, αλλά χρειαζόμαστε και ένα ιρλανδικό.» (Ιρλανδία, αγόρι)

«Δεν καταλαβαίνουν ότι εμείς οι νέοι έχουμε καλές ιδέες.» (Σουηδία, αγόρι)

Ορισμένοι νιώθουν απογοητευμένοι λόγω της απουσίας δυνατοτήτων συμμετοχής, ακόμα και στις περιπτώσεις που κατ'επίφαση έχουν το δικαίωμα να εκφράσουν την άποψή τους:

«Ως μαθητής, δεν μπορείς να εισακουστείς ακόμα κι αν είσαι εκπρόσωπος των μαθητών. Πρέπει να αποδεχθείς τα πάντα ασχέτως με το πόσα αντεπιχειρήματα προβάλλεις.» (Γερμανία, κορίτσι)

Ορισμένοι νέοι πιστεύουν ότι τα μεγαλύτερης ηλικίας παιδιά θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα ψήφου, αλλά κυρίως εξέφρασαν την άποψη, και σε ορισμένες περιπτώσεις ιδιαίτερα έντονα, ότι οι κυβερνήσεις τους θα πρέπει να ζητούν πιο συχνά τη γνώμη των παιδιών, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις σχεδιασμού νόμων που τα αφορούν.

5.3.4 ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Οι ερωτηθέντες πρότειναν σειρά συγκεκριμένων αναπτυξιακών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια των εργασιών των ομάδων, και αρκετά από αυτά αφορούν το εκπαιδευτικό σύστημα. Για παράδειγμα προτάθηκε να χρηματοδοτηθεί η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών ώστε να λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους προβλήματα βίας και παρενόχλησης:

«Επιμόρφωση των δασκάλων ώστε να αναγνωρίζουν τα προβλήματα βίας καθώς και τα οικογενειακά προβλήματα.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσια)

«Όταν είναι στο σχολείο, οι δάσκαλοι θα πρέπει να παρέχουν βοήθεια. Εκείνοι μπορούν να παρατηρήσουν εάν ένα παιδί έχει κακοποιηθεί και ποιος είναι εκείνος που το κακοποιεί.» (Γαλλία, κορίτσι)

Σε ορισμένα κράτη μέλη τα παιδιά ενδιαφέρονταν περισσότερο για το συνολικό επίπεδο των επενδύσεων που γίνονται στα σχολεία:

«Επενδύστε στα σχολεία. Γιατί δεν υπάρχει ζεστό νερό στα σχολεία;» (Ουγγαρία, κορίτσι)

«Οι μισθοί των δασκάλων πρέπει να αυξηθούν για να πάρουν τη δουλειά τους στα σοβαρά.» (Λιθουανία, αγόρι)

Οι νέοι ζήτησαν επίσης να υπάρξει μεγαλύτερη υποστήριξη όσον αφορά την εκπαίδευση και τις εκπαιδευτικές παροχές,

όπως υποτροφίες, και μεγαλύτερη χρηματοοικονομική ανακούφιση και υποστήριξη για εξωσχολικές δραστηριότητες των παιδιών που ζουν στη φτώχεια. Επίσης, πολλοί επιθυμούσαν να υπάρχει μεγαλύτερη υποστήριξη από ψυχολόγους στα σχολεία και σε άλλα ιδρύματα που απευθύνονται σε παιδιά:

«Να είναι διαθέσιμος ένας ψυχολόγος για κάθε σχολείο, για κάθε ορφανοτροφείο.» (Σλοβακία, αγόρι)

Άλλοι πρότειναν την πρόβλεψη συστηματικών ιατρικών εξετάσεων για τα μεγαλύτερα παιδιά (όχι μόνο για τα βρέφη και τα νήπια).

5.3.5 ΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ

Σε πολλά κράτη μέλη υπήρχε συνεχής αναφορά στο γεγονός ότι πολλά παιδιά θεωρούν ότι το δίκαιο σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών δεν εφαρμόζεται επαρκώς. Οι νέοι θεωρούν ότι είναι σημαντικό να ενθαρρυνθούν τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και άλλοι προκειμένου να σέβονται τα δικαιώματα που προστατεύουν τους νέους:

«Θα έκανα τους ανθρώπους να εφαρμόζουν τους κανόνες που ήδη υπάρχουν, αλλά δεν ακολουθούνται. Για παράδειγμα, τις Δευτέρες δεν πρέπει να γίνονται διαγωνίσματα στο σχολείο, το Σαββατοκύριακο είναι για να ξεκουραζόμαστε, αλλά όταν οι δάσκαλοι μας δίνουν τόση πολλή δουλειά για το σπίτι, δεν έχεις Σαββατοκύριακο αφού πρέπει να διαβάζεις συνεχώς.» (Εσθονία, κορίτσι)

Παιδιά από πολλά κράτη μέλη πρότειναν ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν πιο αυστηρές ποινές για τους δράστες πράξεων βίας εναντίον παιδιών:

«Υπάρχει νόμος, δεν χρειάζεται να φτιάξουν κάτι... Απλώς πρέπει να βεβαιωθούν ότι γίνεται σεβαστός... Η κυβέρνηση πρέπει να ζητήσει την αυστηρότερη επιβολή του νόμου και να γίνονται περισσότεροι έλεγχοι εκ μέρους της αστυνομίας.» (Ιταλία, αγόρι)

Τα παιδιά επιθυμούν την επιβολή των νόμων που ήδη υπάρχουν προκειμένου να εξασφαλιστεί η δική τους ασφάλεια καθώς κι εκείνη της κοινωνίας:

«Πάντα ακούς για την ενδοοικογενειακή βία και περιπτώσεις όπου οι υπηρεσίες για την προστασία των παιδιών πάνε στο σπίτι του κακοποιημένου παιδιού και δεν κάνουν τίποτα... και μετά όλοι προσποιούνται τους έκπληκτους.» (Αυστρία, αγόρι)

Σε παρόμοιο μήκος κύματος, οι ερωτηθέντες πρότειναν σε πολλές περιπτώσεις ως προτεραιότητα την ύπαρξη νομικών μεταρρυθμίσεων, συμπεριλαμβανομένης της αυστηρότερης τιμωρίας όσων παραβιάζουν τα δικαιώματα

των παιδιών και περισσότερους ελέγχους εκ μέρους της αστυνομίας για την πρόληψη αυτών των παραβάσεων.

5.4 ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ

Κατά την ολοκλήρωση των εργασιών της κάθε ομάδας, και λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ζητήματα που συζητήθηκαν και όλες τις προτάσεις που έγιναν, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τα μέτρα που θα επιθυμούσαν να ληφθούν από τον «κόσμο των ενηλίκων» προκειμένου να ενισχυθούν, να στηριχθούν ή να προστατευθούν καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών. Παρατηρήθηκε μεγάλη ομοιομορφία ως προς τις προτάσεις που έγιναν και προέκυψαν τρεις κύριες προτεραιότητες:

- πρόβλεψη για δημιουργία εγκαταστάσεων ώστε τα παιδιά να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και βοήθεια
- οικονομική ενίσχυση εκ μέρους της τοπικής αυτοδιοίκησης και της κεντρικής κυβέρνησης (το κράτος) για πρόβλεψη ψυχολογικής υποστήριξης και χώρων όπου τα παιδιά μπορούν να παίξουν/διασκεδάσουν με ασφάλεια
- αυστηρότερη επιβολή των νόμων που προστατεύουν τα δικαιώματα των παιδιών

Επιπλέον, προέκυψαν και άλλοι δευτερεύοντες στόχοι, όπως ότι:

οι **ενήλικες** που ζουν ή εργάζονται με παιδιά πρέπει να:

- βρίσκονται σε μεγαλύτερη εγρήγορση σχετικά με τον εντοπισμό ενδείξεων που υποδηλώνουν τη δυσχερή θέση των παιδιών

το **κράτος** και τα πρόσωπα που ασκούν εξουσία πρέπει να:

- ευαισθητοποιούν/αποτρέπουν διακρίσεις όσον αφορά τη συμπεριφορά
- παρέχουν υλική βοήθεια σε εκείνους που τη χρειάζονται (χρηματοοικονομική ενίσχυση, εκπαίδευση, βοήθεια)
- απαιτούν μεγαλύτερη συμμετοχή των παιδιών στη λήψη αποφάσεων που τα επηρεάζουν, καθώς και στην κοινωνική και πολιτική ζωή.

5.5 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΑΛΩΤΕΣ ΟΜΑΔΕΣ

Οι ερωτηθέντες κλήθηκαν να σκεφτούν ποιες ομάδες παιδιών θεωρούν ιδιαίτερα ευάλωτες και οι κυριότερες εξ αυτών αναφέρονται στη συνέχεια. Μέρος αυτής της συζήτησης επικεντρώθηκε σε αυτά που θεωρούν οι ερωτηθέντες ότι πρέπει να γίνουν για να βελτιωθεί η προστασία και να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των εν λόγω ομάδων ευάλωτων παιδιών.

5.5.1 ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΒΙΑ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση των ζητημάτων που αφορούν τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- αυξημένη επαγρύπνηση εκ μέρους των εκπαιδευτικών
- μεγαλύτερη προσοχή στις οικογένειες που υπάρχει υπόνοια κακοποίησης
- μείωση της πρόσβασης των γονέων σε αλκοόλ/ναρκωτικά
- μεγαλύτερη ενημέρωση σχετικά με τα σημεία πληροφόρησης και παροχής βοήθειας
- πρόσβαση σε ψυχολογική υποστήριξη
- ενθάρρυνση των νέων να μιλούν σε περίπτωση που έχουν υπάρξει θύματα βίας
- προσοχή στις διαδικτυακές και ηλεκτρονικές διόδους που ενδεχομένως να διευκολύνουν τις πράξεις παρενόχλησης

Όλοι οι ερωτηθέντες από όλα τα κράτη μέλη συμφώνησαν ως προς το ότι υπάρχουν παιδιά που κινδυνεύουν να υποστούν βία και που χρειάζονται προστασία. Οι ερωτηθέντες έκριναν ότι τέτοιες πράξεις βίας εντάσσονται σε τρεις κύριες υποκατηγορίες:

- σωματική βία και κακοποίηση στο σπίτι
- συναισθηματική, λεκτική και ψυχολογική κακοποίηση στο σπίτι
- βία στο δρόμο, όπως εγκλήματα που συνδέονται με τη χρήση μαχαιριών και όπλων

Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι στις περιπτώσεις **βίας στο σπίτι** τα παιδιά βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

«Εάν ένα παιδί έχει προβλήματα, είτε ψυχολογικά είτε άλλα, τότε αυτά κατά πάσα πιθανότητα πηγάζουν από την οικογένεια. Αντίθετα, μια καλή και σταθερή οικογένεια θα αναθρέψει έναν καλό άνθρωπο.» (Βουλγαρία, κορίτσι)

Αυτό το είδος βίας συχνά παραμένει κρυφό και τα παιδιά τα οποία την υφίστανται δεν τολμούν να μιλήσουν. Αυτό αναφέρθηκε συστηματικά σε όλα τα κράτη μέλη:

«Τα άτομα που έχουν δαρθεί από τη μητέρα τους ή τον πατέρα τους, δεν πρέπει να θεωρούνται μέλη της οικογένειας γιατί δεν είναι, εάν τα έχουν δειρί. Δεν πρόκειται για μια στοργική οικογένεια. Οι άλλοι τους αποκαλούν οικογένεια, αλλά δεν γνωρίζουν απαραίτητως τι συμβαίνει στην πραγματικότητα.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

Υπήρχε υψηλό επίπεδο ενημέρωσης όσον αφορά τον ζήτημα της **σεξουαλικής κακοποίησης**. Από μερικούς εκφράστηκε η άποψη ότι τα κορίτσια βρίσκονται σε

μεγαλύτερο κίνδυνο όσον αφορά αυτόν τον τομέα απ'ότι τα αγόρια. Για παράδειγμα, ορισμένες κοπέλες ανέφεραν ότι νιώθουν «εντελώς αβοήθητες» όταν τα αγόρια προσπαθούν να τις αγγίξουν παρά τη θέλησή τους σε «απόμερα σημεία» του σχολείου και μετά τις πιέζουν να «μην πουν σε κανέναν» κάτι σχετικά με το γεγονός.

Οι ερωτηθέντες αναφέρθηκαν επίσης στις περιπτώσεις όπου παιδιά πέφτουν θύματα **απαγωγής ή αρπαγής** για σεξουαλικούς σκοπούς:

«Ορισμένα παιδιά πέφτουν θύματα αρπαγής και στη συνέχεια εξαναγκάζονται να το κάνουν αυτό και αυτό δεν θα έπρεπε να συμβαίνει. Είναι λάθος. Αυτό είναι αντίθετο στα δικαιώματα των παιδιών.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

Η **βία στο δρόμο** φαίνεται να αποτρέπει τα παιδιά και τους νέους από το να κινηθούν ελεύθερα με την ευκολία που θα ήθελαν ή να ενσωματωθούν πλήρως από κοινωνικής άποψης.

© fotolia

*«Τα παιδιά δεν μπορούν να πάνε στα πάρκα επειδή φοβούνται. Φοβούνται μήπως τα εκφοβίσουν, φοβούνται μήπως τα μαχαιρώσουν. Δεν μπορείς να πας πουθενά. Κάθομαι στο σπίτι επειδή δεν μπορώ να πάω πουθενά. Έχουμε ανάγκη από ένα ασφαλές και θετικό χώρο.»
(Ηνωμένο Βασίλειο, αγόρι)*

*«Δεν πάω πουθενά μόνη μου το βράδυ και συνεχώς κοιτάζω πίσω μου μήπως με ακολουθεί κανείς. Φοβάμαι πάρα πολύ.»
(Ουγγαρία, κορίτσι)*

Οι κύριοι κίνδυνοι για όσους [έχουν βρεθεί σε τέτοιες καταστάσεις ήταν: η ίδια η σωματική και ψυχική κακοποίηση, το γεγονός ότι δεν μπορούσαν να μιλήσουν για την κακοποίηση, το γεγονός ότι δεν μπορούσαν να κινηθούν με την ίδια ελευθερία που κινούνταν οι άλλοι, οι συναφείς κίνδυνοι που σχετίζονται με την φτώχεια και ότι επακόλουθα έχει αυτό, και, σε ακραίες περιπτώσεις, το να υποστεί κάποιος σεξουαλική κακοποίηση ή να απομακρυνθεί από την οικογένειά του.

Έγιναν πολλές προτάσεις σχετικά με τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισης του ζητήματος που αφορά τα παιδιά, τα οποία έχουν υπάρξει θύματα βίας και κακοποίησης. Ένας από τους τρόπους που προτάθηκαν αφορούσε την καλύτερη ενημέρωση των παιδιών σχετικά με τα διαθέσιμα μέσα στα οποία μπορούν να έχουν πρόσβαση σε περίπτωση που υπάρξουν θύματα τέτοιων καταστάσεων.

Κρίθηκε σημαντικό το να δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να μιλούν με ειλικρίνεια ή το να υπάρχει διαθεσιμότητα ατόμων στα οποία μπορούν να μιλήσουν. Ως προς αυτό,

κρίνεται ότι τα σχολεία καλούνται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο.

«Θα προσέθετα στο σχολικό πρόγραμμα ορισμένα μαθήματα, τα οποία θα επικεντρώνονταν σε συζητήσεις αναφορικά με τη βία και στην παροχή πληροφοριών σχετικά με το τι πρέπει να γίνει σε περίπτωση που κάποιος έρχεται αντιμέτωπος με τη βία στο σπίτι, στο σχολείο ή στους δρόμους. Στο σχολείο δεν γίνεται καμία συζήτηση σχετικά με αυτό το θέμα.» (Εσθονία, κορίτσι)

*«Οι δάσκαλοι θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να κάνουν καταγγελία ή να αναφέρουν ορισμένους γονείς στις αρχές.»
(Γαλλία, κορίτσι)*

Σε αρκετά κράτη μέλη τα **ναρκωτικά**, και ιδιαίτερα το **αλκοόλ**, αναφέρθηκαν **ως παράγοντες που συμβάλλουν στη βία κατά των παιδιών** και θεωρείται ότι πρέπει να υπάρχει αυστηρότερος έλεγχος όσον αφορά την πώληση αλκοολούχων ποτών:

«Είναι πολύ σημαντικό να σταματήσει αυτό. Οι συνέπειες ιδιαίτερα της κατανάλωσης αλκοόλ ενδέχεται να είναι μοιραίες.» (Βουλγαρία, αγόρι)

Πολλά παιδιά θεωρούν ότι τα δικαιώματα των παιδιών όσον αφορά αυτόν τον τομέα θα προστατεύονταν αποτελεσματικότερα εάν η τιμωρία όσων διαπράττουν παραβάσεις εναντίον τους ήταν πιο αυστηρή.

«Τα άτομα που έχουν κακοποιήσει παιδιά θα έπρεπε να καταδικάζονται σε περισσότερα έτη φυλάκισης.»
(Σουηδία, κορίτσι)

5.5.2 ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΥΠΟΣΤΕΙ ΠΑΡΕΝΟΧΛΗΣΗ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση του ζητήματος που αφορά τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- εκπαιδευτικούς και γονείς που ακούν περισσότερο και παίρνουν μέτρα όσον αφορά την αντιμετώπιση φαινομένων παρενόχλησης
- παιδιά που μιλούν στους φίλους τους και λαμβάνουν την υποστήριξή τους
- ψυχολογική υποστήριξη των θυμάτων

Η παρενόχληση ανέκυψε ως ζήτημα που προκαλεί ανησυχία στα παιδιά σχεδόν όλων των κρατών μελών και το οποίο θεωρείται ότι δεν λαμβάνεται αρκετά σοβαρά υπόψη. Πολλά παιδιά είχαν προσωπικές εμπειρίες ή υπήρξαν θεατές τέτοιων περιπτώσεων, κυρίως στο χώρο του σχολείου.

Οι κίνδυνοι που συνδέονται με την παρενόχληση περιλαμβάνουν: τον κίνδυνο άσκησης σωματικής βίας, αίσθημα ταπείνωσης και εξευτελισμού, αδυναμία να συζητήσουν το γεγονός, κοινωνικός αποκλεισμός και πικρία που οι υπεύθυνοι δεν έλαβαν σοβαρά υπόψη τους την κατάσταση.

«Εάν το αναφέρεις [την παρενόχληση] στο σπίτι και οι γονείς σου επικοινωνήσουν με το σχολείο η κατάσταση απλώς χειροτερεύει.» (Φινλανδία, αγόρι)

«Η εικονική παρενόχληση» όμως, είτε μέσω διαδικτύου είτε μέσω κινητών τηλεφώνων, σπανίως αναφέρθηκε. Ωστόσο, αναγνωρίζεται ότι υπάρχουν συγκεκριμένα ζητήματα τα οποία συνδέονται με αυτού του είδους την παρενόχληση:

«Μέσω του διαδικτύου μπορείς να κρυφτείς πίσω από μια ψεύτικη ταυτότητα που καθιστά πιο εύκολο την παρενόχληση (ηθική παρενόχληση).» (Λουξεμβούργο, αγόρι)

«Πριν λίγες εβδομάδες έλαβα ένα sms με απειλές κατά της ζωής μου χωρίς να εμφανίζεται το νούμερο στο κινητό μου... τελικά αποδείχθηκε ότι ήταν κάποιος φίλος, αλλά εγώ είχα τρομάξει... αλλά πώς μπορείς να το ελέγξεις αυτό; Και δεν μπορούν να ελέγχουν όλα τα τηλέφωνα, αυτό θα παραβίαζε του νόμους για την προστασία της ιδιωτικής ζωής...» (Βέλγιο, κορίτσι)

Η άποψη που εκφράστηκε από τους ερωτηθέντες σχεδόν όλων των κρατών μελών είναι ότι δεν γίνονται πολλές ενέργειες για την αντιμετώπιση του φαινομένου

της παρενόχλησης. Υπάρχει η αίσθηση ότι το ζήτημα δεν λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, ότι δεν γίνεται κάτι για να εισακουστούν τα θύματα και ότι δεν γίνονται αρκετές ενέργειες για την πρόληψη του φαινομένου.

Ορισμένες από τις λύσεις που προτάθηκαν σχετικά με το γενικότερο ζήτημα της βίας εναντίον των παιδιών αναφέρθηκαν και στην περίπτωση της παρενόχλησης, ιδιαίτερα όσον αφορά την ενθάρρυνση των παιδιών να μιλούν στους γονείς τους και τους εκπαιδευτικούς και την κινητοποίηση αυτών των ατόμων:

«Ο δάσκαλος πρέπει να ενδιαφερθεί για το θέμα, να το ερευνήσει και να μιλήσει με τους γονείς.» (Ισπανία, κορίτσι)

«Στην αρχή είχαμε μια καινούργια μαθήτριά που ήρθε από άλλο σχολείο και την κοροϊδεύαμε και όταν ο δάσκαλός μας το έμαθε, μας μίλησε και ζητήσαμε συγγνώμη... καταλάβαμε πόσο άσχημο ήταν αυτό για εκείνη.» (Λιθουανία, αγόρι)

Προτάθηκε επίσης ότι η παρουσία ψυχολόγου στα σχολεία θα βοηθούσε στην αντιμετώπιση του ζητήματος της παρενόχλησης, αλλά τονίστηκε ότι είναι σημαντικό για τα παιδιά να διασφαλίζεται το απόρρητο όταν μιλούν σε ενήλικες σχετικά με την παρενόχληση και τη βία.

5.5.3 ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΤΗ ΦΤΩΧΕΙΑ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση του ζητήματος που αφορά τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- περισσότερες υποτροφίες και εκπαιδευτική υποστήριξη για τους φτωχούς
- παροχή, εκ μέρους του κράτους, περισσότερων δυνατοτήτων εργασίας στους γονείς των οικογενειών που ζουν στη φτώχεια
- περισσότερα μέρη στα οποία μπορούν να πάνε τα φτωχά παιδιά/περισσότερες εκδηλώσεις στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν φτωχά παιδιά για να βελτιωθεί η κοινωνική ενσωμάτωσή

Σε όλα τα κράτη μέλη οι νέοι θεωρούν ότι η φτώχεια παίζει καθοριστικό ρόλο στην απειλή των δικαιωμάτων των παιδιών. Ήταν σχετικά εύκολο για τους ερωτηθέντες να ταυτιστούν και να συμπάσχουν με όσους ζουν σε συνθήκες φτώχειας. Συμφώνησαν ως προς το ότι τα παιδιά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας έχουν χαμηλότερο βιοτικό επίπεδο και περιορισμένες ευκαιρίες, όχι μόνο ως παιδιά, αλλά και αργότερα στη ζωή τους ως ενήλικες.

«Οι φτωχοί δεν γίνονται πουθενά αποδεκτοί επειδή τα ρούχα τους δεν είναι αρκετά καλά.» (Ουγγαρία, αγόρι)

Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι νέοι εξέφρασαν την άποψη ότι η φτώχεια κατά την παιδική ηλικία οδηγεί σε μειωμένες μακροπρόθεσμες ευκαιρίες στη ζωή:

«Δεν θα έχει καμία υποστήριξη από το σπίτι όσο η μητέρα της είναι υπό τη φροντίδα της κοινωνικής πρόνοιας και μετά δεν θα έχει πολλές ευκαιρίες να ξεφύγει από αυτόν τον τρόπο ζωής και να έχει μια επιτυχή καριέρα.» (Δανία, αγόρι)

Ορισμένοι συνδέουν επίσης τις αρνητικές επιπτώσεις της φτώχειας με τις λιγότερο έντονες εκφάνσεις της, όπως την έλλειψη επιλογών όσον αφορά τον ρουχισμό και χρημάτων για τη συμμετοχή σε εκδηλώσεις ή για εξόδους:

«[Φτώχεια σημαίνει] να μην μπορείς να συμμετάσχεις στα ταξίδια που διοργανώνει η τάξη ή το να μην μπορείς να βγεις έξω με τους φίλους σου.» (Γερμανία, κορίτσι)

Οι τομείς στους οποίους θεωρείται ότι απειλούνται περισσότερο τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν στη φτώχεια είναι: οι συνθήκες διαβίωσής τους, οι διακρίσεις, ο κοινωνικός αποκλεισμός, λιγότερες δυνατότητες να αποκτήσουν εμπειρίες/να διασκεδάσουν, η περιορισμένη πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και στη διαβίου εκπαίδευση.

Οι νέοι θεωρούν ότι η οικονομική υποστήριξη όσων ζουν σε συνθήκες φτώχειας, ιδιαίτερα από το κράτος και από την τοπική κοινωνία, αποτελεί έναν από τους κύριους τομείς στους οποίους πρέπει να δοθεί προτεραιότητα προκειμένου να διασφαλιστούν αυτά τα δικαιώματα των παιδιών:

«Οικονομική ενίσχυση, για τα φτωχά παιδιά.» (Γαλλία, αγόρι)

«Θα αύξανα τα κρατικά επιδόματα που δίνονται στα παιδιά.» (Ρουμανία, κορίτσι)

Πολλοί ερωτηθέντες πρότειναν επίσης να δίνεται η δυνατότητα πρόσβασης σε καλύτερες ευκαιρίες όσον αφορά την εκπαίδευση στα παιδιά που ζουν σε συνθήκες φτώχειας, μέσω, για παράδειγμα, δωρεάν φαγητού στο σχολείο, βιβλίων, υποτροφιών και δυνατοτήτων χορηγίας.

Η πρόβλεψη εύρεσης εργασίας για τους γονείς των παιδιών που ζουν σε συνθήκες φτώχειας επίσης αναφέρθηκε σε μεγάλο βαθμό. Τα παιδιά γνωρίζουν πόσο εύκολο είναι να αποκλειστούν από δραστηριότητες όσοι ζουν σε συνθήκες φτώχειας και προτείνουν τη δημιουργία περισσότερων χώρων στους οποίους θα μπορούν να πηγαίνουν ως έναν τρόπο αύξησης της κοινωνικής τους ενσωμάτωσης.

5.5.4 ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΙΔΡΥΜΑΤΑ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση του ζητήματος που αφορά τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- περισσότερες προσπάθειες ανάθεσης των παιδιών σε οικογένειες υποδοχής ή θετές οικογένειες
- διατήρηση των οικογενειακών δεσμών όπου αυτό είναι εφικτό
- παροχή της δυνατότητας στα παιδιά να ενσωματωθούν στον κοινωνικό ιστό και κατά συνέπεια να έχουν «καλό μέλλον»

Μερικοί έχουν την αίσθηση ότι γνωρίζουν ελάχιστα σχετικά με τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα και οι ερωτηθέντες επικεντρώνονταν σε εκείνα που ζουν σε ορφανοτροφεία. Ωστόσο, οι νέοι σε σημαντικό αριθμό κρατών μελών θεωρούν ότι τα παιδιά που ζουν σε κρατικά ιδρύματα αποτελούν ιδιαίτερα ευάλωτη ομάδα και ότι έχουν την ανάγκη υποστήριξης, ιδιαίτερα ψυχολογικής:

*«Ζουν απομονωμένα από τους άλλους ανθρώπους.»
(Βουλγαρία, κορίτσι)*

*«Δεν νομίζω ότι μπορούν να καθίσουν στον υπολογιστή ή να ανοίξουν το ψυγείο και να πάρουν ότι θέλουν.»
(Λιθουανία, αγόρι)*

*«Είναι μόνα τους και θα ωριμάσουν πολύ γρήγορα, θα αναλάβουν νωρίς ευθύνες. Έχουν ανάγκη να παίξουν, να διασκεδάσουν, να έχουν κάποιον να μιλήσουν.»
(Δανία, κορίτσι)*

Υπάρχει η άποψη ότι τα παιδιά που ζουν σε ιδρύματα στερούνται ψυχολογικής υποστήριξης, ότι παραμελούνται, ότι στερούνται φυσιολογικής οικογενειακής ζωής και οικογένειας, ότι έχουν άνιση πρόσβαση στην εκπαίδευση και ότι «πρέπει να βρουν το δρόμο τους» όταν γίνουν 18.

Πολλοί από τους ερωτηθέντες αναγνώρισαν τον σημαντικό ρόλο που παίζει η οικογένεια στην διασφάλιση όλων των δικαιωμάτων των παιδιών. Για αυτό το λόγο, στην πλειονότητα των κρατών, οι νέοι που ερωτήθηκαν θα επιθυμούσαν να δοθεί η δυνατότητα σε όλα τα παιδιά να μεγαλώσουν σε οικογένεια, εάν αυτό είναι δυνατό, είτε μέσω υιοθεσίας είτε μέσω οικογενειών υποδοχής, και όχι σε ιδρύματα.

Προτάθηκε να καταβάλλεται κάθε δυνατή προσπάθεια ώστε τα παιδιά να μπορούν να μείνουν με τα αδέρφια τους και να διατηρηθεί κάποιο είδος «οικογενειακού δεσμού»:

«Τα παιδιά που ζουν σε ορφανοτροφεία θα πρέπει να έχουν τουλάχιστον κάποιους συγγενείς στους οποίους μπορούν να στραφούν και να μιλήσουν και να νιώσουν ότι τουλάχιστον έχουν κάποιο είδος οικογένειας.» (Εσθονία, αγόρι)

5.5.5 ΑΣΤΕΓΑ ΠΑΙΔΙΑ, ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΔΡΟΜΟΥΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΧΩΡΙΣ ΕΠΙΣΗΜΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση του ζητήματος που αφορά τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- την παροχή υλικής φροντίδας
- την εξασφάλιση ότι τα παιδιά γνωρίζουν τι είδους βοήθεια είναι διαθέσιμη

Όταν τους ζητηθεί να σκεφτούν ποια παιδιά θεωρούν ευάλωτα, οι ερωτηθέντες γνωρίζουν ότι υπάρχουν παιδιά που ζουν εκτός των συνηθισμένων δομών της κοινωνίας, και κατά συνέπεια, διατρέχουν τον κίνδυνο να αγνοηθούν ή να παραβιαστούν τα δικαιώματά τους. Είχαν την αίσθηση ότι τα παιδιά που ζουν μόνα τους και δεν έχουν σπίτι και τα παιδιά άστεγων οικογενειών είναι ιδιαίτερα ευάλωτα και εκτεθειμένα σε κινδύνους.

«Τα παιδιά που ζουν στο δρόμο είναι εκτεθειμένα σε μεγαλύτερο κίνδυνο και στη βία. Κινδυνεύουν να μην έχουν να φάνε και να πιουν αρκετά, με αποτέλεσμα να είναι πιο επιρρεπή στις ασθένειες» (Μάλτα, αγόρι)

«Ορισμένες φορές βλέπω φτωχά παιδιά στους σταθμούς του μετρό. Είναι αναγκασμένα να κοιμούνται εκεί, αλλά μετά σκέφτομαι ότι η μητέρες τους φταίνε για αυτό.» (Αυστρία, αγόρι)

Οι κύριοι τομείς στους οποίους υπάρχει η αίσθηση ότι τα δικαιώματα αυτών των παιδιών κινδυνεύουν περισσότερο περιλαμβάνουν τους κινδύνους που αφορούν την υγεία και την εκπαίδευση, την «απώλεια» της παιδικής ηλικίας, την έλλειψη ταυτότητας και τον μικρότερο αριθμό ευκαιριών στη ζωή σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

*«Πρέπει να είμαστε σπίτι στις 10. Η διακίνηση ναρκωτικών ξεκινάει εκείνη την ώρα. Αυτά τα παιδιά βλέπουν τι γίνεται και είναι εκτεθειμένα σε αυτήν την κατάσταση.»
(Κάτω Χώρες, αγόρι)*

Οι κύριες προτάσεις αφορούσαν την παροχή βοήθειας σε αυτά τα παιδιά «μέσω της απομάκρυνσης τους από τους δρόμους» και μεριμνώντας για τις άμεσες φυσικές τους ανάγκες.

5.5.6 ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση του ζητήματος που αφορά τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- χορήγηση υλικής βοήθειας (εξοπλισμού) και πρόσβασης
- περισσότερες ευκαιρίες ενσωμάτωσης με τα άλλα παιδιά που δεν υστερούν
- διασφάλιση πλήρους πρόσβασης στις ευκαιρίες εκπαίδευσης

Περίπου στα μισά από τα κράτη μέλη που συμμετείχαν σε αυτήν την έρευνα, οι νέοι αναφέρθηκαν συγκεκριμένα στα παιδιά με ειδικές σωματικές ή διανοητικές ανάγκες ως μια ομάδα που είναι ιδιαίτερα ευάλωτη:

«Ορισμένα παιδιά με αναπηρίες είναι αποκομμένα από την κοινωνία. Δεν μπορούν να επικοινωνήσουν με την οικογένειά τους, δεν μπορούν να παίξουν, δεν έχουν ελεύθερο χρόνο». (Λετονία, κορίτσι)

Οι ερωτηθέντες θεωρούν ότι αυτά τα δικαιώματα των παιδιών κινδυνεύουν στις περιπτώσεις όπου υπάρχει μικρότερη δυνατότητα φυσικής πρόσβασης σε χώρους, σε περιπτώσεις «εγκλεισμού» τους με άλλα άτομα που έχουν ειδικές ανάγκες, σε περιπτώσεις όπου δεν έχουν την ευκαιρία να αποκτήσουν εμπειρίες και στις περιπτώσεις όπου υπάρχει έλλειψη κατανόησης εκ μέρους της ευρύτερης κοινωνίας και μικρότερος βαθμός ένταξης σε αυτήν.

«Κάθε φορά που πάω στο σούπερ μάρκετ τα παιδιά με κοροϊδεύουν επειδή τα πόδια μου είναι στραβά και κουτσαίνω. Είναι πολύ άσχημο. Τους ρώτησα γιατί με κοροϊδεύουν και τους είπα ότι δεν τους φταίω σε τίποτα.» (Ουγγαρία, κορίτσι)

Στις περισσότερες χώρες οι ερωτηθέντες αντιλαμβάνονταν ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζουν ένα βαθμό κοινωνικού αποκλεισμού. Αναγνώριζαν επίσης ότι ορισμένες φορές οι δικές τους αντιδράσεις δεν είναι οι αρμόζουσες και ότι δεν βοηθούν, καθώς και ότι αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι νιώθουν άβολα. Προέβλεψαν επίσης την άποψη ότι ορισμένοι από τους κινδύνους για τα δικαιώματα των παιδιών με ειδικές ανάγκες ενδεχομένως να προκύπτουν από άλλα παιδιά που δεν γνωρίζουν πώς πρέπει να συμπεριφερθούν και να αντιδράσουν.

Οι ερωτηθέντες έκριναν ότι υπάρχει κίνδυνος περιθωριοποίησης των παιδιών με ειδικές ανάγκες σε περίπτωση που αποτραπεί η πλήρης συναναστροφή τους με άλλα παιδιά ή η πρόσβασή τους στις ίδιες εγκαταστάσεις και πόρους. Πολλοί εξ αυτών αναγνωρίζουν ότι η ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες με τα άλλα παιδιά μπορεί να έχει θετικά αποτελέσματα:

«Στο σχολείο μας υπάρχει ένα αγόρι που χρησιμοποιεί αναπηρική πολυθρόνα. Ωστόσο, δεν θέλει να έχει ιδιαίτερη μεταχείριση. Το μόνο πράγμα που τον διαφοροποιεί είναι ότι χρησιμοποιεί προσωπικό λεωφορείο για να έρθει στο σχολείο και το ότι τον βοηθάμε να αγοράσει το σοκολατούχο γάλα του στο διάλειμμα. Υπάρχουν ορισμένα χαζά άτομα που κάνουν διακρίσεις, αλλά υπάρχουν και πολλά που τον βοηθούν.» (Λουξεμβούργο, αγόρι)

Υπήρξε ευρεία συναίνεση όσον αφορά το είδος υποστήριξης που πρέπει να προσφέρεται στα παιδιά με ειδικές ανάγκες, είτε αυτή είναι σωματική είτε είναι ψυχολογική. Τα κύρια θέματα που αναφέρθηκαν ήταν ότι πρέπει να επιτευχθεί μεγαλύτερη κοινωνική ένταξη, να υπάρξει μεγαλύτερη πρακτική υποστήριξη και παροχή εξοπλισμού και μεγαλύτερη ελευθερία πρόσβασης:

«[Θα πρέπει να διατίθενται] χρήματα για την αγορά φαρμάκων, αναπηρικών πολυθρόνων, ειδικών θεραπειών, όπως η θεραπεία μέσω της χρήσης αλόγων. Ενσωματώστε τα παιδιά με ειδικές ανάγκες με τα υγιή παιδιά, εκπαιδεύστε τα υγιή παιδιά ώστε να καταλαβαίνουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα ανάπηρα παιδιά, καταστήστε τα ανάπηρα παιδιά χρήσιμα μέλη της κοινωνίας, αποφεύγετε να αντιμετωπίζετε αυτά τα παιδιά με οίκτο, ιδιαίτερα όταν αυτά έχουν κάποια εμφανή σωματική αναπηρία.» (Σλοβακία, κορίτσι με ειδικές ανάγκες)

«Παιδιά: πολύ συχνά τα παιδιά με αναπηρίες πηγαίνουν σε ειδικά σχολεία, πράγμα που δεν βοηθάει πολύ όταν αργότερα στη ζωή σου αναζητάς εργασία.» (Αυστρία, αγόρι)

5.5.7 ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΕΣ ΕΘΝΟΤΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Οι κύριοι τρόποι που προτάθηκαν για την αντιμετώπιση του ζητήματος που αφορά τα δικαιώματα των παιδιών αυτής της ομάδας περιελάμβαναν:

- βελτίωση της γενικότερης ένταξης στις τοπικές κοινωνίες
- πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες και πληροφορίες σχετικά με το που μπορούν να ζητήσουν βοήθεια σε περίπτωση που παραστεί ανάγκη
- υποστήριξη σε όσους ζουν μόνοι τους/έχουν μεγαλύτερη ανάγκη

Παρόλο που οι περισσότεροι ερωτηθέντες αναγνωρίζουν ότι τα παιδιά μεταναστών αποτελούν ομάδα που ενδεχομένως να αντιμετωπίζει τον κίνδυνο τα δικαιώματά τους να μην γίνουν σεβαστά ή να παραβιαστούν, πολλοί εξέφρασαν επιφυλάξεις ως προς το εάν πρέπει να υποστηριχθούν ή να βοηθηθούν με τον ίδιο τρόπο όπως και οι άλλες ομάδες ευάλωτων παιδιών.

Υπήρξε μεγάλη συζήτηση όσον αφορά το ζήτημα του ρατσισμού. Ορισμένοι ερωτηθέντες υποστήριξαν ότι τέτοιου είδους συμπεριφορές βρίσκονται σε ύφεση:

«Πιστεύω ότι ο ρατσισμός δεν είναι κάτι το τόσο σοβαρό όπως παλιά. Τώρα είμαστε πιο συνηθισμένοι στο να έχουμε παιδιά με διαφορετικό χρώμα δέρματος ή οτιδήποτε άλλο διαφορετικό στο σχολείο.» (Ισπανία, αγόρι)

«Εξακολουθούν να γίνονται διακρίσεις, ιδιαίτερα όσον αφορά τα μεγαλύτερα άτομα, αλλά μεταξύ των νέων δεν νομίζω ότι υπάρχει έντονος ρατσισμός.» (Γαλλία, αγόρι)

Ωστόσο, τα σχόλια που έγιναν σχετικά με τα παιδιά μεταναστών δεν ήταν πάντα ενθαρρυντικά και θετικά. Μια άλλη αντίληψη που παρατηρήθηκε αρκετές φορές ήταν ότι οι μετανάστες και τα παιδιά τους δεν αποτελούν ευάλωτη ομάδα, αλλά ότι τους παρέχονται ειδικά προνόμια γεγονός

που προκαλεί δυσαρέσκεια και έντονες αντιδράσεις όσον αφορά τη συμπεριφορά των παιδιών των μεταναστών:

«Είχαμε ένα αγόρι από... ένα κέντρο μεταναστών. Το κράτος μεριμνά περισσότερο για αυτά τα παιδιά από ό,τι για εμάς. Μορφώνονται, κάνουν άλλα μαθήματα και αργότερα τους δίνεται εργασία.» (Βουλγαρία, κορίτσι)

«Πολλοί αλλοδαποί δεν θέλουν να έχουν Αυστριακούς στο σχολείο, παρόλο που αυτή είναι η χώρα μας. Αυτό είναι διάκριση!» (Αυστρία, κορίτσι)

«Είναι πολύ απασχολημένοι με την χρηματοδότηση ατόμων, όπως οι αιτούντες άσυλο, και δεν χρηματοδοτούν τους Βρετανούς.» (Ηνωμένο Βασίλειο, αγόρι)

Οι **κύριοι κίνδυνοι** όσον αφορά τα δικαιώματα αυτών των παιδιών θεωρείται ότι αφορούν τους παρακάτω τομείς:

- μειωμένη συμμετοχή στο σχολείο και στην κοινωνία λόγω περιορισμένων γλωσσικών γνώσεων,
- φτώχεια
- μειωμένη πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη,
- διάκριση και κοινωνικός αποκλεισμός.

Η εκμάθηση της τοπικής γλώσσας θεωρείται παράγοντας κλειδί για την προστασία των δικαιωμάτων αυτών των παιδιών. Επίσης, έγινε αναφορά στη σημασία της ενσωμάτωσης (και της επιθυμίας για ενσωμάτωση και από τις δύο πλευρές):

«Εάν τα άτομα που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς συναναστρέφονται μόνο όμοιούς τους, θα μιλούν μόνο την δική τους γλώσσα και δεν θα αποκτήσουν άλλες επαφές.» (Κάτω Χώρες, αγόρι)

Πολλές από τις ιδέες που προτάθηκαν όσον αφορά το **πώς θα προστατευθούν καλύτερα ή θα διασφαλιστούν τα δικαιώματα αυτής της ομάδας** σχετίζονται με την ανάγκη ύπαρξης **μεγαλύτερης ενσωμάτωσης και αμοιβαίας κατανόησης**, και τις βαθιά ριζωμένες συμπεριφορές που πρέπει να αντιμετωπιστούν:

«Περισσότερες συζητήσεις σχετικά με την ύπαρξη ανοχής και τις ανθρώπινες σχέσεις.» (Λετονία, κορίτσι)

Σε ορισμένα κράτη μέλη, οι νέοι πρότειναν να αναλάβει δράση το κράτος όσον αφορά την **προώθηση της ενσωμάτωσης**:

«Προκειμένου να καταλάβει η κοινωνία ότι πρέπει να αποδέχεται και τις άλλες εθνικότητες.» (Λιθουανία, αγόρι)

«Τα παιδιά που έρχονται στη χώρα χωρίς να μιλάνε τη γλώσσα έχουν την ανάγκη φροντίδας και συμβούλου... Πρέπει να υπάρχουν άτομα που θα ασχολούνται με την υποδοχή τους και που θα τα ηρεμούν μιλώντας τους στη γλώσσα τους.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

Μερικοί πρότειναν **πιο πολυπολιτισμικές δραστηριότητες για τη βελτίωση της αμοιβαίας γνώσης**:

«Στο σχολείο διοργανώνουμε μέρες με διαφορετική θεματολογία. Για παράδειγμα είχαμε τη ρωσική μέρα, κατά την οποία ήρθαν Ρώσοι χορευτές παραδοσιακών χωρών στο σχολείο και φάγαμε διάφορα ρωσικά φαγητά.» (Εσθονία, κορίτσι)

5.5.8 ΠΑΙΔΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΡΟΜΑ, ΣΙΝΤΙ ΚΑΙ ΠΛΑΝΟΒΙΩΝ

Εξετάζοντας διεξοδικότερα τις κοινότητες Ρομά, Σίντι και Πλανόβιων, στις οποίες αναφερθήκαμε συγκεκριμένα, κατ' αρχάς συνοψίζουμε **τις απόψεις** των ίδιων **των παιδιών Ρομά** και στη συνέχεια **τις απόψεις των άλλων παιδιών** όταν αναφέρονται σε αυτές τις κοινότητες. Το ιστορικό της ευάλωτης θέσης των παιδιών των μεταναστών και των εθνοτικών ομάδων σε πολλές περιπτώσεις ήταν κοινό με εκείνο των παιδιών Ρομά. Αντιμετωπίζουν τους ίδιους κινδύνους όσον αφορά τη μειωμένη συμμετοχή στο σχολείο και στην κοινωνία λόγω των περιορισμένων γλωσσικών γνώσεων, της περιορισμένης πρόσβασης σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, των διακρίσεων και του κοινωνικού αποκλεισμού.

Ξεχωριστές ομάδες παιδιών Ρομά από τέσσερα αντιπροσωπευτικά κράτη μέλη (Ουγγαρία, Ρουμανία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο) συμμετείχαν στις συνεντεύξεις και τους ζητήθηκε να μιλήσουν σχετικά με το πώς τα ίδια αντιλαμβάνονται αυτά τα προβλήματα και να προτείνουν τι θα μπορούσε να γίνει για να βελτιωθεί η κατάσταση.

Οι προτάσεις των παιδιών Ρομά όσον αφορά το ζήτημα των δικαιωμάτων αυτής της ομάδας περιελάμβαναν τα εξής:

- μεγαλύτερη πληροφόρηση και διάδοση θετικών μηνυμάτων σχετικά με τον πολιτισμό των Ρομά
- παροχή δυνατότητας ενσωμάτωσης
- παροχή ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης
- ενημέρωση σχετικά με το που μπορούν να αποταθούν για βοήθεια

Στην Ουγγαρία και το Ηνωμένο Βασίλειο έγιναν πολλές προτάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση των διακρίσεων σε βάρος του νεαρού πληθυσμού Ρομά. Ορισμένοι θεωρούν ότι η ύπαρξη άμεσης επαφής μεταξύ Ρομά και μη Ρομά είναι πολύ σημαντική, όπως επίσης και η προώθηση πιο

θετικών μηνυμάτων σχετικά με τον πολιτισμό των Ρομά. Ορισμένοι θεωρούν ότι είναι σημαντικό να δοθεί έμφαση στην αμοιβαιότητα και την κατανόηση προκειμένου να μειωθεί το πρόβλημα της κοινωνικής απομόνωσης:

«Πρέπει να διευκρινιστεί ότι δεν είμαι σαν αυτούς που βλέπετε στην τηλεόραση.» (Ουγγαρία, κορίτσι)

Τα παιδιά στην Ουγγαρία αντιλαμβάνονται ότι η άμεση, προσωπική επαφή μεταξύ παιδιών Ρομά και μη Ρομά είναι καθοριστική προκειμένου να υπάρξει αλλαγή νοοτροπίας.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο οι νέοι Ρομά θα επιδοκίμαζαν την ύπαρξη μεγαλύτερης πληροφόρησης σχετικά με τον πολιτισμό και τον λαό τους:

«Θα έκανα γνωστό τον πολιτισμό των Ρομά. Θα μάθαινα στον κόσμο τι κάνουμε, πώς το κάνουμε ώστε να καταρριφτούν όλα τα στερεότυπα. Θα έδειχνα στον κόσμο ότι αποτελούμε μια ισχυρή κοινότητα, ότι δεν μπορούν να μας ρίξουν το ηθικό με αυτά που λένε. Χορεύουμε, τραγουδάμε, παίζουμε, κάνουμε τα δικά μας.» (Ηνωμένο Βασίλειο, αγόρι)

Κορίτσια Ρομά από το Ηνωμένο Βασίλειο, αναφερόμενα στη μουσική ποπ και χιπ-χοπ, τόνισαν τον ρόλο που μπορεί να διαδραματίσει η λαϊκή κουλτούρα στο να καταστούν πιο αποδεκτοί οι διαφορετικοί εθνοτικοί πληθυσμοί από τον κυρίαρχο πληθυσμό.

Τα παιδιά Ρομά της Ισπανίας εξέφρασαν την άποψη ότι η καλύτερη εκπαίδευσή τους θα συνέβαλλε στη μείωση των διακρίσεων, άποψη που συμμερίζονται παιδιά Ρομά και από άλλες χώρες. Αναφέρθηκε επίσης ότι μπορεί να ενισχυθεί ο ρόλος των σχολείων όσον αφορά την βοήθεια που παρέχουν στα παιδιά Ρομά:

«Οι δάσκαλοι πρέπει να βρίσκονται κοντά στους μαθητές και όταν αντιλαμβάνονται ότι κάποιος προέρχεται από φτωχότερη [Ρομά] οικογένεια θα πρέπει να προτείνουν να συναντήσουν αυτήν την οικογένεια και να προσφερθούν να τους βρουν βοήθεια, είτε αυτή είναι οικονομική είτε οτιδήποτε άλλο, να γίνει συνάντηση μαθητών ή κάτι τέτοιο. Νομίζω ότι οι δάσκαλοι μπορούν να ασκήσουν μεγάλη επιρροή.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

Αναφερόμενο στη δική του κοινότητα Ρομά, ένα κορίτσι εξέφρασε την άποψη ότι ο λαός του αγνοεί τα δικαιώματά του και ότι χρειάζεται μεγαλύτερη ενημέρωση:

«Πρέπει να υπάρχει κάποιος που να τους λέει ποια είναι τα δικαιώματά τους. Δεν γνωρίζουν ποια είναι τα δικαιώματά τους.» (Ηνωμένο Βασίλειο, κορίτσι)

Ορισμένοι νέοι Ρομά θεωρούν ότι ορισμένοι φορείς δεν τους παρέχουν την ίδια υποστήριξη που παρέχουν σε άλλες

ομάδες. Για παράδειγμα, θεωρούν ότι η αστυνομία δεν βοηθά ιδιαίτερα την κοινότητά τους:

«Απευθύνεσαι στην αστυνομία, κάνεις καταγγελία και δεν κάνουν τίποτα. Θα έπρεπε να επικεντρωθούν στο να σταματήσουν αυτούς που εκμεταλλεύονται παιδιά.» (Ισπανία, αγόρι)

Οι προτάσεις των άλλων παιδιών όσον αφορά το ζήτημα των δικαιωμάτων αυτής της ομάδας περιελάμβαναν τα εξής:

- περισσότερη εκπαίδευση για τα παιδιά Ρομά ώστε να ενσωματωθούν καλύτερα στην κοινωνία (και στις περιπτώσεις που κρίνεται απαραίτητο, παροχή κινήτρων στους γονείς προκειμένου να στέλνουν τα παιδιά στο σχολείο)
- υλική βοήθεια

Οι απόψεις των νέων σχετικά με τα παιδιά Ρομά ποικίλουν ιδιαίτερα. Ορισμένοι εξέφρασαν την ανησυχία τους για αυτά καθώς αποτελούν ευάλωτη ομάδα. Ωστόσο, όπως συμβαίνει και με τα παιδιά που προέρχονται από οικογένειες μεταναστών, υπήρχε αρκετά έντονη προκατάληψη σε ορισμένες χώρες. Τέτοιου είδους νοοτροπίες τα καθιστούν ακόμα πιο ευάλωτα.

«Με το που τους βλέπει κάποιος, αυτομάτως σκέφτεται τα στερεότυπα που τους ακολουθούν, όπως το ότι πρέπει να είσαι επιφυλακτικός απέναντί τους. Αυτό είναι άσχημο. Μπορεί και οι ίδιοι να έχουν υπάρξει θύματα βίας.» (Ιρλανδία, κορίτσι)

«Τους κατηγορούν κάθε φορά που συμβαίνει κάτι κακό.» (Ρουμανία, κορίτσι)

Τα σχόλια και οι προτάσεις σχετικά με το πώς μπορούν να υποστηριχθούν τα δικαιώματα των Ρομά εκφράστηκαν κυρίως από ερωτηθέντες που προέρχονταν από κράτη μέλη με σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά.

Οι Ισπανοί ερωτηθέντες συνέδεσαν τους Ρομά με τους άστεγους. Προτάθηκε η δημιουργία ενός προγράμματος υποστήριξης για τον περιορισμό της περιθωριοποίησης των παιδιών Ρομά στο πλαίσιο της ισπανικής κοινωνίας:

«Πολλοί άνθρωποι ούτε που τους κοιτάζουν. Τους περιθωριοποιούν ενώ δεν θα έπρεπε να τους αποφεύγουν τόσο πολύ.» (Ισπανία, κορίτσι)

«Δείτε τους ότι δεν τους λυπάστε και μιλήστε τους δίνοντάς τους συμβουλές σχετικά με το πού να αποταθούν.» (Ισπανία, κορίτσι)

Πρότειναν τη δημιουργία περισσότερων καταφυγίων και αύξηση της αστυνομικής παρουσίας για την προστασία των

ίδιων των παιδιών Ρομά, την παροχή πληροφοριών στα ίδια και εργασίας στους γονείς τους ώστε να μην χρειάζεται να ζητιανεύουν και περισσότερη εκπαίδευση όσον αφορά τον γενικότερο πληθυσμό προκειμένου να «εξαλειφθεί η εικόνα των αμόρφωτων Ρομά», η οποία επικρατεί.

Πολλά παιδιά μη Ρομά τόνισαν ότι η ενσωμάτωση στο πλαίσιο του σχολείου αποτελεί το πρώτο βασικό βήμα για την εξάλειψη των εμποδίων που δημιουργεί η έλλειψη κατανόησης και την προετοιμασία των παιδιών Ρομά προκειμένου να αντιλαμβάνονται καλύτερα τα δικαιώματά τους. Επίσης, θεωρείται ότι τα παιδιά Ρομά ενδεχομένως να χρειάζονται επιπλέον υποστήριξη προκειμένου να επωφεληθούν από την εκπαίδευση που παρέχεται:

«Οι γονείς Ρομά δεν ενθαρρύνουν τα παιδιά τους να πάνε σχολείο... έχω έναν συμμαθητή Ρομά, ο οποίος δεν έχει υπολογιστή στο σπίτι. Προσπαθεί πολύ για να βελτιωθεί στην πληροφορική, αλλά του είναι αδύνατον.» (Σλοβενία, κορίτσι)

Παρόμοια ήταν η νοοτροπία των παιδιών στη Βουλγαρία, όπου πολλά πιστεύουν ότι η αλλαγή του τρόπου ζωής των παιδιών Ρομά πρέπει να επέλθει κυρίως μέσω των γονέων τους.

«Ίσως αν τεθεί το θέμα ως εξής: 'μόνο αν στείλεις το παιδί σου στο σχολείο, θα λάβεις οικονομική βοήθεια.' Με αυτόν τον τρόπο θα άλλαζαν λίγο τα πράγματα.» (Βουλγαρία, κορίτσι)

Παράρτημα – οδηγός συζήτησης

ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΕΥΡΩΒΑΡΟΜΕΤΡΟΥ – ΟΔΗΓΟΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΣΤΙΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

ΠΡΟΕΡΓΑΣΙΑ ΕΡΩΤΗΘΕΝΤΩΝ

Προτού παραστούν στις ομάδες, θα ζητηθεί από τα παιδιά να συμμετάσχουν σε προεργασία προκειμένου τα αρχικά στάδια της συζήτησης σε επίπεδο ομάδων να διεξαχθούν γρήγορα και ομαλά.

Σας ευχαριστούμε που δεχθήκατε να συμμετάσχετε σε αυτήν την ερευνητική μελέτη. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να εντοπίσει τους παράγοντες που τα παιδιά και οι νέοι όπως εσείς θεωρούν σημαντικούς όσον αφορά την ευημερία τους. Θα μιλήσουμε επίσης για ορισμένους παράγοντες που μπορούν να βλάψουν την ευημερία των παιδιών και των νέων και θα σκεφτούμε τι μπορεί να γίνει για να τους αποτρέψουμε ή τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά όταν τους συμπεριφέρονται ή τα αντιμετωπίζουν με τρόπο δυσάρεστο.

Προτού παραστείτε στην ομάδα, θα θέλαμε να σας ζητήσουμε να αφιερώσετε λίγο χρόνο προκειμένου να σκεφτείτε πώς είναι το να είσαι παιδί/νέος στις μέρες μας.

Σας παρακαλώ να συμπληρώσετε τον ακόλουθο πίνακα με τους πέντε λόγους για τους οποίους θεωρείτε ότι είναι τέλειο να είσαι παιδί/νέος στις μέρες μας και τους πέντε λόγους που θεωρείτε χάλια το να είσαι παιδί/νέος στις μέρες μας.

	Τι είναι τέλειο όσον αφορά το να είσαι παιδί/ νέος στις μέρες μας	Τι είναι χάλια όσον αφορά το να είσαι παιδί/ νέος στις μέρες μας
1		
2		
3		
4		
5		

Εάν σας είναι δύσκολο να σκεφτείτε κάποιους λόγους, μπορείτε να το συζητήσετε με τους φίλους σας ή την οικογένειά σας.

Σας παρακαλούμε να θυμηθείτε να φέρεται τον κατάλογο που θα καταρτίσετε μαζί σας. Θα αποτελέσει σημαντικό κομμάτι της απογευματινής μας συνάντησης και, δυστυχώς, δεν θα μπορέσουμε να συμπεριλάβουμε στην ομάδα όσους δεν τον έχουν φέρει μαζί τους.

Οδηγός συζήτησης της ομάδας εστίασης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ (10-15 ΛΕΠΤΑ)

Στόχος της ενότητας είναι να υπάρξει προετοιμασία και γνωριμία με τα παιδιά καθώς και το να αρχίσουν τα ίδια να νιώθουν πιο άνετα μεταξύ τους. Αυτές οι συζητήσεις στοχεύουν επίσης στο να κατανοήσουμε την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το κάθε παιδί, τις συνθήκες της οικογενειακής του ζωής και τις προτεραιότητές του προκειμένου να διαμορφώσουμε και να προσαρμόσουμε τις ερωτήσεις μας στη συνέχεια.

- Συντονιστής
- Ο ίδιος
- TNS
- Ανεξάρτητος

- Διαδικασία
- Εμπιστευτική
- Δεν υπάρχουν σωστές/λάθος απαντήσεις
- Όλες οι απόψεις είναι σημαντικές
- Πώς είναι το να είσαι παιδί/νέος στη σημερινή εποχή
- Αυτό το έργο διεξάγεται σε όλη την Ευρώπη και συμμετέχουν άτομα σαν κι εσένα σε όλες τις χώρες
- Ηχογράφηση/μαγνητοσκόπηση (ανάλογα με την περίπτωση)
- Παρουσίαση (εάν είναι εφικτό)

Εξηγήστε στους συμμετεχόντες ότι ο όρος «παιδί» αναφέρεται σε όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών.

- Ερωτηθέντες
- Όνομα
- Οικογένεια (γονείς/αδέρφια κτλ)
- Με τι σου αρέσει να ασχολείσαι

2. ΠΩΣ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΙΔΙ ΣΗΜΕΡΑ (15-20 ΛΕΠΤΑ)

Στόχος είναι να προσδιοριστούν τα ζητήματα που αφορούν τα παιδιά και τα οποία τα απασχολούν έντονα. Να γίνει κατανοητό για ποιο λόγο αυτά τα ζητήματα είναι σημαντικά και να προσδιοριστούν οι τομείς της ζωής όπου τα παιδιά νιώθουν περιορισμένα ή καταπιεσμένα – τομείς στους οποίους τα δικαιώματά τους ενδεχομένως να μην γίνονται σεβαστά.

Ζητείται από τους ερωτηθέντες να ανατρεξουν στην προεργασία - ρωτήστε τι έχουν γράψει σχετικά με το «τι είναι τέλειο» και καταγράψτε περιληπτικά τα κυρία ζητήματα που ανέφεραν σε έναν πίνακα ή σε ένα μεγάλο χαρτί προκειμένου να μπορείτε να ανατρεξετε σε αυτά στη συνέχεια

- Τι είναι τέλειο σχετικά με το να είσαι παιδί/νέος σήμερα;
- Πώς προέκυψαν αυτές οι ιδέες;
- Οι υπόλοιποι τι πιστεύετε όσον αφορά αυτές τις ιδέες;

Ανατρεξτε και πάλι στην προεργασία - αυτή τη φορά ρωτήστε τους «τι είναι χάλια» και συνταξτε καταλογο με τα κυρία ζητήματα

- Τι είναι χάλια σχετικά με το να είσαι παιδί/νέος σήμερα;
- Πώς προέκυψαν αυτές οι ιδέες;
- Οι υπόλοιποι τι πιστεύετε όσον αφορά αυτές τις ιδέες;

Και οι δυο καταλογοι πρέπει να παραμεινουν διαθέσιμοι ώστε να μπορείτε να ανατρεξετε σε αυτους καθώς εξελισσεται η συζητηση σε επιπεδο ομαδων

3. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ – ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΚΑΙ ΝΟΟΤΡΟΠΙΕΣ (25 ΛΕΠΤΑ)

Σκοπός της ενότητας είναι να εισαχθεί η ιδέα του δικαιώματος και να προσδιοριστεί ο βαθμός κατανόησης αυτής της έννοιας. Στη συνέχεια, στόχος είναι να συζητηθεί το πιθανό εύρος των δικαιωμάτων των παιδιών και να διερευνηθούν οι απόψεις τους σχετικά με τα δικαιώματα που ενδεχομένως να αφορούν άλλες ομάδες παιδιών.

Με τη βοήθεια του πίνακα συνεργαστείτε με τα παιδιά για τον σχεδιασμό διαγράμματος που περιλαμβάνει όλα τα πρόσωπα (ατομα ή ομάδες ατομών) που ασκούν επιρροή στη ζωή τους

- Εκτός από εσάς, ποιος άλλος λαμβάνει αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή σας;
- Αυτές μπορεί να είναι μεγάλης κλίμακας και να επηρεάζουν όλους
- Ή μικρότερης κλίμακας και επηρεάζουν μόνο εσάς ή τους φίλους σας
- Με ποιόν (-ους) τρόπο (-ους) επηρεάζουν τη ζωή σας;
- Αυτό είναι καλό ή κακό (ή εξαρτάται από την κατάσταση);

Έχετε αυτό το διάγραμμα διαθέσιμο ώστε να μπορείτε να ανατρέξετε σε αυτό καθώς εξελίσσεται η συζήτηση σε επίπεδο ομάδων

- Πιστεύετε ότι μετράει αρκετά ο λόγος σας όσον αφορά αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή σας;
- Γιατί (όχι);
- Τι λόγο έχετε;
- Που έχετε την ευκαιρία να εκφράσετε τις απόψεις σας;
- Πώς εισακούγονται οι απόψεις σας;

Παρακαλείστε να μην επιτρέψετε να περιοριστεί η συζήτηση σε λεπτομερείες σχετικά με τον γονικό έλεγχο, όπως το ότι δεν αφήνουν τα παιδιά να κοιμηθούν αργά, ότι τα υποχρεώνουν να διαβάζουν για το σχολείο κτλ. Εάν καταστεί απαραίτητο αναφερθείτε πάλι στο πρώτο σημείο αυτής της ενότητας, δηλαδή στα άτομα που επηρεάζουν τη ζωή ενός νεού

- Σε ποιες περιπτώσεις και με ποιον τρόπο θα θέλατε να μετράει περισσότερο ο λόγος σας;
- Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι δεν μπορείτε να εκφράσετε περισσότερο την άποψή σας;
- Με ποιον άλλο τρόπο θα θέλατε να λαμβάνεται υπόψη η άποψή σας;

Συνοψίστε τα κυρία σημεία της συζήτησης που έχει πραγματοποιηθεί και συνδέστε τα με την έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων

- Γνωρίζει κάποιος από εσάς τη φράση «ανθρώπινα δικαιώματα»;
- Τι σημαίνει;
- Τι δικαιώματα νομίζετε ότι έχουν οι άνθρωποι;
- Τι ισχύει σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών, διαφέρουν από αυτά των ενηλίκων;
- Με ποιο τρόπο/πώς;
- Γιατί;

Τονίστε σε αυτό το σημείο ότι σε αυτήν την περίπτωση αναφερομαστε στα δικαιώματα των παιδιών γενικά, δηλαδή σε παιδιά με διαφορετικό υποβαθρο, μικρότερης ηλικίας παιδιά, καθώς και παιδιά της δικής τους ηλικιακής ομάδας. Εάν κριθεί απαραίτητο, υπενθυμίστε στους συμμετέχοντες ότι με τον όρο «παιδιά» αναφερομαστε σε όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 18 ετών

- Τι δικαιώματα νομίζετε ότι έχουν τα παιδιά;
- Τι δικαιώματα νομίζετε ότι θα πρέπει έχουν τα παιδιά;

Εργαστείτε με την ομάδα για να συντάξετε καταλογο με τα δικαιώματα των παιδιών

Ο καταλογος δεν χρειάζεται να είναι διεξοδικος, αλλά να στοχεύει στο να συγκεντρώσει τα κυρία ζητήματα και ανησυχίες των ερωτηθέντων – εάν κριθεί απαραίτητο, ανατρέξτε σε προηγούμενες ασκήσεις.

Ο συντονιστής πρέπει επίσης να χρησιμοποιήσει την άσκηση προκειμένου να συμβάλει στην επίτευξη σαφούς συμφωνίας όσον αφορά την έννοια των δικαιωμάτων και κατανόησης της συγκεκριμένης έννοιας

4. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ – ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ (20 ΛΕΠΤΑ)

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να προσφέρει μια ευρύτερη οπτική όσον αφορά τα δικαιώματα των παιδιών και στη συνέχεια να μελετήσει τις απόψεις τους σχετικά με το πώς αυτά τα δικαιώματα μπορούν να προστατευτούν και πώς μπορεί να αποτραπεί η παραβίασή τους. Όπου είναι δυνατό, στρέψτε τη συζήτηση σε συγκεκριμένα θέματα σχετικά με το τι θα ήθελαν/τι έχουν βιώσει/ πώς θα αντιδρούσαν κτλ. Στο τέλος της ενότητας θα αναφερθούμε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις προκειμένου να μπορέσουμε να επικεντρωθούμε σε σημεία κλειδιά όσον αφορά τη βία, τη φτώχεια και τα αόρατα παιδιά

Στην περίπτωση που δεν έχει καταρτιστεί αυθόρμητα κατάλογος με σημαντικά δικαιώματα, παρουσιάστε την αφίσα 1, η οποία περιλαμβάνει τα δικαιώματα που συνήθως αναφέρονται από παιδιά και νέους και συζητήστε σχετικά με αυτά

- Ποια είναι η γνώμη σας σχετικά με αυτά;
- Μοιάζουν με τα δικαιώματα που θα πρέπει να έχουν τα παιδιά;
- Υπάρχει κάτι σε αυτόν τον κατάλογο, το οποίο δεν θα έπρεπε να περιλαμβάνεται σε αυτόν;
- Γιατί;
- Έχοντας κοιτάξει τον κατάλογο με τα δικαιώματα, μπορείτε να σκεφτείτε ορισμένες ομάδες παιδιών ή εφήβων στην χώρα σας και στην ευρώπη που να βρίσκονται σε ιδιαίτερο κίνδυνο (δηλαδή, τα δικαιώματά τους δεν έχουν θεσπιστεί πλήρως ή δεν προστατεύονται αποτελεσματικά);
- Σε ποιους τομείς νομίζετε ότι. Ενδέχεται να κινδυνεύουν περισσότερο;
- Γιατί το νομίζετε αυτό;

Εάν κρίνεται απαραίτητο, καταστήστε σαφές ότι με τον όρο «Ευρώπη» αναφερόμαστε στην ΕΕ, και κατά συνέπεια δεν συμπεριλαμβάνουμε τη Ρωσία, τα Βαλκάνια κτλ.

Σε περίπτωση που δεν προκύψουν αυθόρμητα, θίξτε καθένα από τα ακόλουθα σημεία επικεντρώνοντας την προσοχή σας στην ΕΕ, και καλύψτε τα παραπάνω ερωτήματα:

- Παιδιά που ζουν στους δρόμους/ζητιανεύουν
- Παιδιά που προέρχονται από πολύ φτωχές οικογένειες
- Παιδιά μεταναστες που φτάνουν στην ευρώπη είτε μόνα τους είτε με την οικογένειά τους
- Παιδιά θύματα σωματικής/ψυχολογικής βίας ή εκφοβισμού (στο σπίτι, στο σχολείο κτλ.)
- Παιδιά θύματα διακρίσεων και ρατσισμού
- Παιδιά (αναπηρά ή μη) που ζουν σε ιδρύματα (όπως ιδρύματα και ορφανοτροφεία για άτομα με ειδικές ανάγκες, όπου ο κίνδυνος κακοποίησης ενδέχεται να είναι πιο αυξημένος)
- Παιδιά που δεν έχουν γονείς ή των οποίων οι γονείς είναι ανίκανοι να αναλάβουν τη φροντίδα τους
- Υπάρχουν άλλες ομάδες παιδιών, των οποίων τα δικαιώματα νομίζετε ότι πρέπει να προστατευθούν ή να προωθηθούν ιδιαίτερα;
- Ποιες είναι αυτές οι ομάδες;
- Για ποιο λόγο πρέπει να τους δοθεί ιδιαίτερη προσοχή;

Σημειώστε τις ιδιαίτερες ομάδες παιδιών και τις καταστάσεις που αναφέρονται ώστε να τις εξετάσετε στην ενότητα 5

5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ – ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ (20 ΛΕΠΤΑ)

Σκοπός αυτής της ενότητας είναι να διερευνήσει τι θεωρούν οι νέοι ότι θα έπρεπε/μπορούσε να γίνει για να υποστηριχθούν και να προστατευθούν καλύτερα τα δικαιώματα των παιδιών. Θα ξεκινήσουμε μελετώντας τις ευάλωτες ομάδες που αναφέρθηκαν στην ενότητα 4 και ρωτώντας τι θα μπορούσε να κάνει ο κόσμος των ενηλίκων επιπλέον. Στη συνέχεια θα ζητήσουμε από τους ερωτηθέντες να μας πουν τι θα έκαναν σε περίπτωση που ένιωθαν ότι παραβιάζονται τα δικαιώματά τους και τι μπορεί να κάνει ο κόσμος των ενηλίκων για να βοηθήσει.

Έχοντας υπόψη ομάδες παιδιών που ζουν στην ΕΕ και που βρίσκονται σε μεγαλύτερο κίνδυνο, τι θα μπορούσε να κάνει ο κόσμος των ενηλίκων για τα βοηθήσει;

- Σε αυτές τις περιπτώσεις, τι μπορούν να κάνουν τα παιδιά εάν χρειάζονται βοήθεια όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων τους;
- Τι νομίζετε ότι θα μπορούσε/έπρεπε να γίνει επιπλέον για αυτά;
- Τι νομίζετε ότι θα τα βοηθούσε περισσότερο;

- Τι είδους φροντίδα/υποστήριξη/προστασία θα πρέπει να λάβουν;

Αναφερθείτε ξανά στους συγκεκριμένους τομείς στους οποίους επικεντρωθήκατε στην ενότητα 4 εάν κρινεται αναγκαίο (και σε οποιοσδήποτε άλλους ανέφερε η ομάδα)

- Παιδια που ζουν στους δρομους/ζητιανευουν
- Παιδια που προερχονται απο πολυ φτωχες οικογενειες
- Παιδια μεταναστες που φτανουν στην Ευρωπη ειτε μονα τους ειτε με την οικογενεια τους.
- Παιδια θυματα βιας η εκφοβισμού (στο σπιτι, στο σχολειο κτλ.)
- Παιδια θυματα διακρισεων και ρατσισμού
- Παιδια (αναπηρα η μη) που ζουν σε ιδρυματα (όπως ιδρύματα και ορφανοτροφεία για άτομα με ειδικές ανάγκες, όπου ο κίνδυνος κακοποίησης ενδέχεται να είναι πιο αυξημένος)
- Παιδια που δεν εχουν γονεις η των οποιων οι γονεις ειναι ανικανοι να αναλαβουν τη φροντιδα τους

Στη συνεχεια επικεντρωθειτε περισσοτερο στις ιδιες τις ομαδες. Ζητηστε τους να σχηματισουν ζευγαρια και να απαντησουν στις παρακατω ερωτησεις:

- Τι θα κανατε εαν νομιζατε οτι τα δικαιωματα σας απειλουνται η εαν δεν ειχατε δικαιωματα στο σπιτι, στο σχολειο, αλλου;
- Που θα απευθυνοσασταν;
- Σε ποιον θα μιλουσατε;
- Τι νομιζετε οτι θα συνεβαινε;

Σε περιπτωση που κρινεται απαραιτητο, υπεθυμιστε στους συμμετεχοντες οτι με τον ορο «δικαιωματα» δεν αναφερομαστε στην επιθυμια τους να κοιμουνται αργα, κτλ. Οταν ολοκληρωσουν την εργασια τους, ζητηστε τους να συζητησουν αυτα που εχουν γραψει και να εξηγησουν γιατι τα εγραψαν

Συνεπως πιστευετε οτι ξερετε τι πρεπει να κανετε εαν νιωσετε οτι τα δικαιωματα σας απειλουνται:

- Στο σπιτι;
- Στο σχολειο;
- Αλλου;
- Γιατι (οχι);

Τι θα μπορούσε να κάνει επιπλέον ο κόσμος των ενηλίκων για να υποστηρίξουν εσάς ή άλλα παιδιά και εφήβους που βρίσκονται σε καθεμία από αυτές τις καταστάσεις;

- Εάν είχατε τη δυνατότητα να αλλάξετε κάτι, τι θα ήταν αυτό;
- Εάν υπήρχαν άλλοι τρόποι ανταπόκρισης/έκφρασης παραπόνων/ανάληψης δράσεων, με ποιον τρόπο θα θέλατε να ενημερωθείτε σχετικά με αυτούς;
- Εάν κάποιος θέλει να ενημερώσει τα παιδιά/τους νέους, με ποιους τρόπους θα μπορούσε να το πετύχει αυτό;
- Πού απευθύνεστε όταν θέλετε να ενημερωθείτε για κάτι;
- Τι θα θεωρούσατε ότι παρέχει βοήθεια;

6. ΜΕΡΙΚΕΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ (20-25 ΛΕΠΤΑ)

Αυτή η ενότητα δίνει την ευκαιρία να ασχοληθούμε με ζητήματα και θέματα που δεν αναπτύχθηκαν πλήρως κατά τις προηγούμενες ασκήσεις των ομάδων και να αναδείξουμε τα σημεία κλειδιά στα οποία τα παιδιά επιθυμούν να υπάρξουν αλλαγές. Εχουμε διαθέσει αρκετό χρόνο σε αυτήν την ενότητα ώστε να μπορέσετε να συζητήσετε όλους τους τομείς ενδιαφέροντος των ερωτηθέντων και να ασχοληθείτε με ζητήματα που δεν συζητήθηκαν νωρίτερα. Σε αυτήν την ενότητα μπορείτε επίσης να εξηγήσετε ορισμένα από τα ζητήματα που περιέχονται στο ενημερωτικό υλικό και για τα οποία θεωρείτε ότι τα παιδιά μπορούν να εκφέρουν γνώμη.

Εάν ήσασταν Πρωθυπουργός για μία μέρα τι θα κάνατε για να υποστηρίξετε και να προστατέψετε περισσότερο τα παιδιά στην <ΟΝΟΜΑ ΧΩΡΑΣ>;

- Ποια (-ες) ενέργεια (-ες) θα συνέβαλλαν περισσότερο στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών;
- Πώς θα το πετυχαίνατε αυτό;
- Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να προσθέσετε;
- Οτιδήποτε που δεν είχατε την ευκαιρία να αναφέρετε προηγουμένως;
- Ευχαριστήστε τους ερωτηθέντες και ολοκληρώστε τη συζήτηση.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Τα δικαιώματα των παιδιών - μέσα από τα μάτια τους

Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2011 — 40 σ. — 21x29.7cm

ISBN 978-92-79-19036-0

doi:10.2758/58731

■ Υπηρεσία Εκδόσεων

doi:10.2758/58731
ISBN 978-92-79-19036-0

